

Meer leren van elkaar

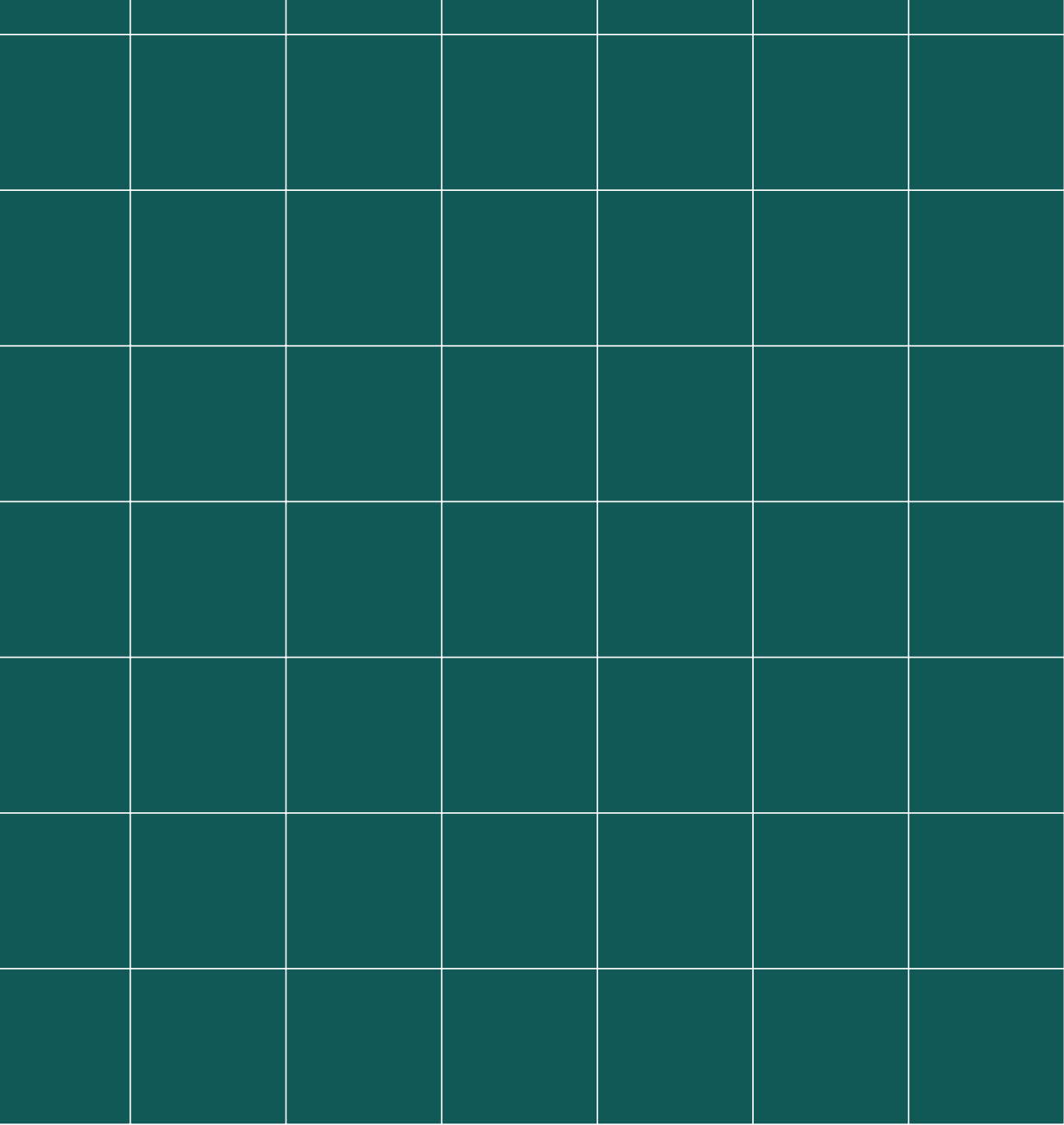
Goed
geschied

*Verhalen uit de praktijk
over de brede brugperiode*

Inhoud

1. De brede brugperiode in beeld	08
2. Inzichten uit de literatuur	12
3. Open Schoolgemeenschap Bijlmer, Amsterdam	22
3.1 Schoolportret Iedereen leert (anders) van elkaar	25
3.2 Interview "Geef kinderen de tijd"	29
3.3 Groepsgesprek "Wij zijn blij met onze keuze"	33
4. De brede brugperiode als nationaal onderwijssysteem	36
5. Stedelijke Scholengemeenschap, Nijmegen	44
5.1 Schoolportret Alles is mogelijk met visie	46
5.2 Groepsgesprek Wat zeggen de ervaringsdeskundigen?	50
6. Academie Tien, Utrecht	54
6.1 Schoolportret De school als mini-maatschappij	56
6.2 Interview "Verwondering is ons uitgangspunt"	60
7. Vox College, Amsterdam	64
7.1 Schoolportret Projecten als verbindende factor	66
7.2 Interview "Ik voelde me meteen veilig"	70
Dankwoord	73
Bronnen	74
Colofon	79

Voorwoord

Voorwoord

Over brede brugklassen wordt door heel onderwijzend Nederland gesproken. Er is ook veel onderzoek gedaan naar dit concept. Hieruit blijkt onder andere dat een brede brugperiode kansengelijkheid en burgerschap kan bevorderen (3; 10; 25). *

Doordat laatbloeiers in een brede brugperiode meer tijd krijgen om zich te ontplooiën, krijgen meer leerlingen de kans om hun best passende onderwijsniveau te bereiken. Dit heeft zowel op sociaal, als op economisch gebied positieve gevolgen (2). Bovendien draagt een brede brugperiode bij aan het beperken van sociale segregatie. De brede brugperiode kan namelijk helpen om ontmoetingen te organiseren en bubbels te doorbreken (17; 25).

Ondanks de positieve onderzoeksresultaten blijkt het aanbod van brede brugperiodes te zijn afgenomen (20). Een verklaring hiervoor lijkt te zijn dat ouders en kinderen vaak streven naar 'het hoogst haalbare', waarbij een brede brugperiode alleen maar als een aantrekkelijke optie wordt gezien voor kinderen die hierdoor kunnen opstromen. Veel ouders en kinderen geven daardoor de voorkeur aan categorale of smalle brugklassen.

Hoewel de bestaande literatuur diepgaand en divers lijkt te zijn, ontbreekt op dit moment het zicht op de praktijk. Want wat vinden leerlingen, ouders, docenten en schoolleiders eigenlijk zelf van zo'n brede brugperiode? Welke verhalen en kansen komen hieruit naar voren? Welke teleurstellingen of risico's liggen er op de loer? En minstens zo belangrijk: wat zijn de wensen voor de toekomst?

Eind 2021 heeft de gemeente Amsterdam ons, Goed geschud, gevraagd om een publicatie over de brede brugperiode te maken. Het doel van deze publicatie is om weer te geven wat de toegevoegde waarde ervan kan zijn voor alle leerlingen.

We wilden daarbij bestaand onderzoek als vertrekpunt nemen. Daarom heeft ook wetenschappelijke literatuur een plek in deze publicatie. Ook onderzochten we het Finse systeem en hoe dat zich verhoudt tot het systeem in Nederland.

Vervolgens zijn we de praktijk in gegaan. We bezochten vier scholen in Nederland: Open Schoolgemeenschap Bijlmer, Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen, Academie Tien en Vox College. Eenmaal daar spraken we de schoolleiding,

* (...) verwijst naar de bron achterin deze publicatie.

docenten, leerlingen en ouders – alles om een zo compleet mogelijk beeld van de cognitieve en niet-cognitieve effecten van het krijgen van onderwijs in een brede brugklas.

Al deze input hebben we verzameld in de portretten van de vier scholen. Hierin nemen we u mee de scholen in. Om dit beeld nog verder in te kleuren vindt u ook interviews, verslagen van gespreksgroepen én QR-codes die leiden naar extra achtergrondinformatie.

Wij hebben met heel veel plezier aan deze verhalenbundel gewerkt. Vol nieuwsgierigheid en verwondering hebben we geluisterd naar hoe goed leerlingen konden uitleggen wat hun school bijzonder maakt. Gepassioneerde docenten inspireerden ons door te vertellen hoe het is om onderwijs te geven aan zo'n brede groep. Schoolleiders vertelden open en eerlijk over alles op hun school: de mooie, maar ook de moeilijke kanten.

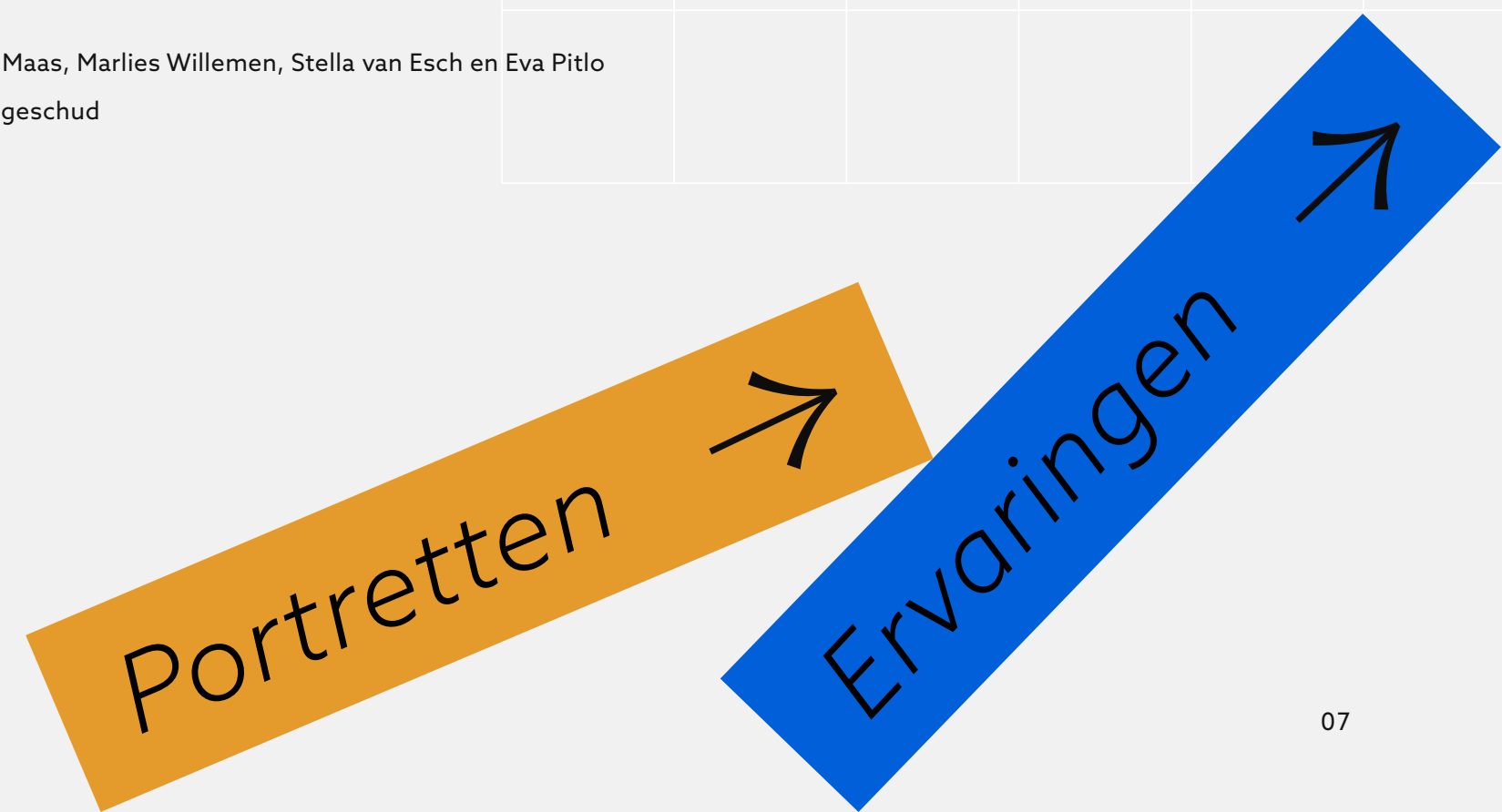
Onze dank gaat uit naar iedereen die we de afgelopen periode hebben gesproken. Weten wie er allemaal mee hebben gedaan? Achterin het boekje vindt u alle namen.

Het is naar ons idee gelukt om een compleet en waarheidsgetrouw verhaal over de brede brugklas te schrijven. Toch heeft dit niet geleid tot conclusies. Dit is bewust. We willen u uitnodigen om, na het lezen van alle verhalen, zelf uw conclusie over de brede brugklas te trekken.

We wensen u veel leesplezier en bij vragen, opmerkingen of interessante inzichten horen we graag van u.

Frank Maas, Marlies Willemen, Stella van Esch en Eva Pitlo

Goed geschud

1

**DE BREDE
BRUGPERIODE
IN BEEELD**

In het kort

Keuze schoolniveau →

Nederland **12 jaar**

Frankrijk & België **14 jaar**

Engeland, Finland en Zweden **16 jaar**

Wat is een →

← brede brugperiode?

Bij een brede brugperiode worden leerlingen op de middelbare school niet direct ingedeeld in verschillende niveaus, maar krijgen de eerste twee of drie jaar les in een klas met verschillende niveaus door elkaar.

Bevindingen: →

overeenkomsten tussen de vier scholen

- Er is bewust veel aandacht voor de niet-cognitieve ontwikkeling van leerlingen: ouders, leerlingen en docenten benoemen dit als grote meerwaarde.
- De brede brugklas komt nooit alleen: het wordt gecombineerd met andere onderwijsconcepten, zoals projectmatig werken.
- De leerlingen denken niet na over niveaus in termen van 'hoger' en 'lager': ze sluiten vriendschappen op basis van wie ze aardig vinden en kijken daarbij niet naar niveau.
- De middengroep wordt het best bediend: het is moeilijker om de uiteinden voldoende te ondersteunen of uit te dagen.
- Elke leerling wordt gezien: er is veel individuele aandacht en leerlingen en docenten weten elkaar goed te vinden.
- Instroom van vwo-leerlingen is moeilijk: sommige ouders vrezen voor afstroom.
- Veel leerlingen kiezen niet bewust voor een brede brugklas: er zijn bij het kiezen voor een school vaak ander beweegredenen die zwaarder wegen.

2

INZICHTEN
UIT DE
LITERATUUR

In het kort

- Er is veelvuldig onderzoek gedaan naar de effecten van brede brugperiodes op de ontwikkeling van leerlingen. De resultaten zijn veelbelovend: een brede brugperiode biedt kansen voor zowel leerlingen als de maatschappij.
- Leerlingen in een brede brugperiode blijven minder vaak zitten, halen vaker een diploma op of boven het niveau van hun schooladvies en komen tot betere resultaten op het gebied van taal en rekenen.
- Ook op niet-cognitief gebied laten onderzoeken positieve effecten zien: leerlingen die een brede brugperiode hebben doorlopen, kunnen beter omgaan met verschillen tussen mensen, hebben meer motivatie en meer zelfvertrouwen.
- Leskrijgen in een 'smallere' klas kan wel positief uitpakken voor cognitief sterke leerlingen. Dit kan verklaard worden door het zogeheten 'peer-effect'.
- Voor alle leerlingen is van belang dat begeleiding aansluit bij hun capaciteiten. Wanneer er adequaat gedifferentieerd wordt binnen de klas, heeft late selectie ook voor cognitief sterke leerlingen meer waarde.

Inzichten uit de literatuur

Voor we de praktijk van brede brugperiodes instapten, hebben wij literatuuronderzoek gedaan. Op die manier achterhaalden we onder andere wat er bekend is over de cognitieve en niet-cognitieve effecten van brede brugperiodes.

Hieronder lichten we onze inzichten in het kort toe. Wilt u ons volledige, langere literatuuronderzoek lezen? Scan dan de QR-code aan het einde van dit hoofdstuk.

De effecten van een brede brugperiode bleken vaak onderzocht. De resultaten zijn veelbelovend: een brede brugperiode biedt kansen voor zowel leerlingen als voor de maatschappij. Toch zijn er ook kanttekeningen te plaatsen, die getackeld kunnen worden door op de juiste manier te differentiëren.

Vergelijkend perspectief

Leerlingen kiezen in Nederland rond hun 12^e een schoolniveau. Zij gaan dan naar het praktijkonderwijs, het vmbo, de havo of het vwo. In vergelijking met andere landen vindt dit selectiemoment vroeg plaats ('vroegselectie'). In Frankrijk en België gebeurt dit bijvoorbeeld pas als leerlingen ongeveer 14 jaar oud zijn, en in Engeland, Denemarken en Zweden pas rond de leeftijd van 16 jaar (5). *

Kansenongelijkheid

Vroegselectie in het onderwijs en sterke differentiatie tussen onderwijsniveaus zijn nadelig voor gelijke onderwijskansen. Hoewel sommige leerlingen baat hebben bij vroegselectie, pakt dit minder goed uit voor onder anderen leerlingen met bijvoorbeeld een verjaardag vroeg in het jaar, leerlingen met een minder gunstige sociaal-economische achtergrond en laatbloeiers (21). Er is een grotere kans dat zij niet terechtkomen op het niveau dat bij hun capaciteiten past. En omdat de startpositie van leerlingen in het voortgezet onderwijs in Nederland sterk bepalend is voor de verdere schoolloopbaan, neemt de kansenongelijkheid toe.

Ook komen leerlingen met dezelfde capaciteiten en potentie vaak niet gelijk terecht:

"[...]leerlingen van hoogopgeleide ouders (komen) in de eerste jaren van het voortgezet onderwijs in hogere onderwijssoorten terecht dan leerlingen die vergelijkbare schoolprestaties behalen, maar laagopgeleide ouders hebben." (9: blz. 9)

* (...) verwijst naar de bron achterin deze publicatie.

Een mogelijke oplossing voor die kansenongelijkheid zijn brede brugklassen. Verschillende adviesraden en onderzoekers adviseren dit (o.a. 21; 23). Leerlingen worden hierbij op de middelbare school niet direct ingedeeld in verschillende niveaus, maar krijgen de eerste twee of drie jaar les in een klas met verschillende niveaus door elkaar. Leerlingen in een brede brugperiode krijgen langer de tijd om zich te ontwikkelen en te ontdekken welk niveau het beste bij hen past. Dit levert veel kansen op voor leerlingen én de maatschappij (25; 21).

Zo halen leerlingen uit zulke 'brede klassen' vaker hun diploma op of boven het niveau waarvoor zij hun advies kregen (28), en blijven zij minder vaak zitten (3; 6; 17). Ook blijkt dat zij vaker succesvol een vervolgopleiding afronden dan leerlingen uit homogene klassen (27). Mede hierdoor hebben leerlingen uit een brede brugperiode meer arbeidsmarktsucces, wat resulteert in een hoger inkomen (2).

Cognitieve ontwikkeling

Wat betreft leerprestaties en cognitieve ontwikkeling blijkt een brede brugperiode een positief effect te hebben. Het overgrote deel van de leerlingen presteert beter op het gebied van taal en rekenen als zij in een brede brugperiode les hebben (gehad) (10; 17).

Bovendien zorgen brede klassen ervoor dat leerprestaties van leerlingen met dezelfde potentie minder sterk uiteenlopen. Bij leerlingen die op jonge leeftijd gescheiden worden, krijgen leerlingen met een 'hoog' schooladvies meer kans om zich cognitief te ontwikkelen dan lager ingeschatte leerlingen. Dit heeft als gevolg dat resultaten op het gebied van leesvaardigheid en intelligentiescores in systemen met vroegselectie verder uit elkaar liggen dan bij stelsels waar leerlingen langer bij elkaar blijven (25; 1; 6).

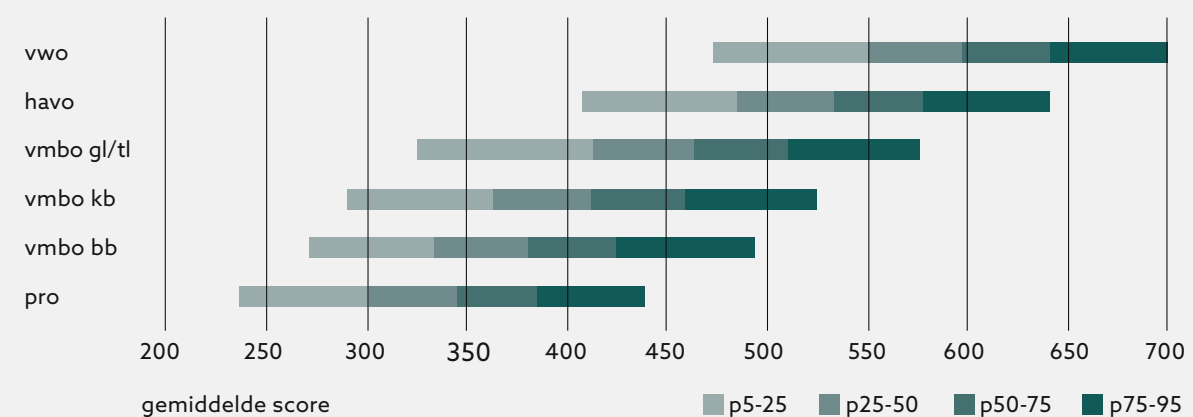
De potentie van leerlingen van verschillende niveaus ligt veel minder ver uit elkaar dan soms wordt gedacht, zie figuur 1. Onderwijsonderzoeker Louise Elffers licht toe (8):

“Het gemiddeld en bovengemiddeld scorende deel van de leerlingen in het vmbo-t kan zich prima meten met de gemiddeld én bovengemiddeld scorende havist, en ze doen evenmin onder voor de groep vwo’ers.” (8, blz. 62)

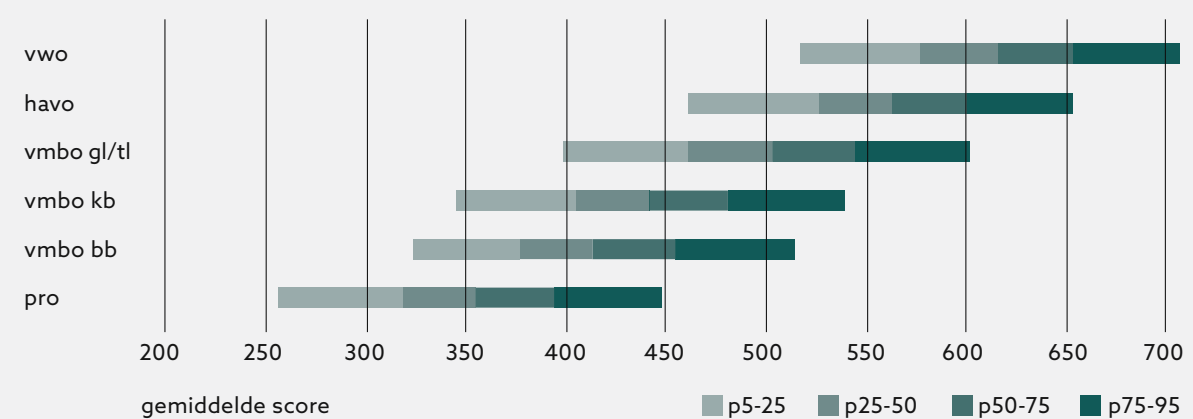

Gemiddelde toetsscores en spreiding leesvaardigheid, wiskunde en natuurwetenschappen van leerlingen in Nederland (PISA, 2018)

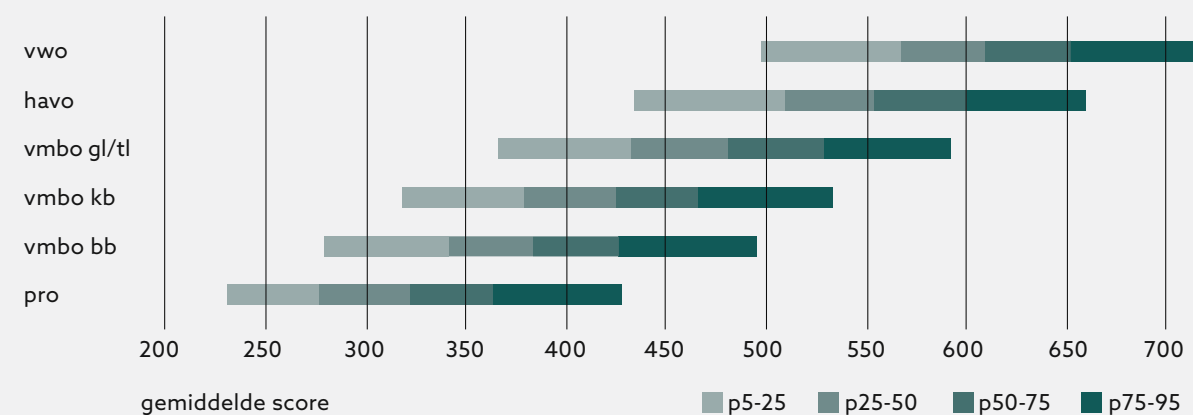
Leesvaardigheid

Wiskunde

Natuurwetenschappen

Ook de lange versie van onze literatuurstudie lezen?

Niet-cognitieve ontwikkeling

Ook op niet-cognitief gebied – zoals motivatie, zelfvertrouwen, welbevinden en kritisch denken – levert latere selectie veel voordelen op. Zo zorgen brede brugperiodes ervoor dat de socialisatie en burgerschapsvaardigheden van leerlingen meer worden gestimuleerd (17; 21; 25). Leerlingen leren onder andere beter omgaan met sociale, culturele en religieuze verschillen tussen mensen. Bovendien zorgt dit ervoor dat leerlingen uiteindelijk op gelijkwaardiger basis betrokken zijn bij zaken die spelen in de maatschappij (17).

“Er wordt verwacht dat een meer gemeenschappelijk onderwijsprogramma de democratische gelijkheid tussen burgers vergroot.” (17, blz. 119)

In brede brugperiodes wordt uitwisseling en samenwerking tussen leerlingen van verschillende niveaus gestimuleerd. Het elkaar helpen draagt ertoe bij dat die leerlingen over het algemeen meer motivatie hebben dan leerlingen in homogene klassen (25; 28; 22; 24). Bovendien zorgt de differentiatie binnen brede klassen ervoor dat het zelfvertrouwen van leerlingen in het algemeen toeneemt (4). Voor zowel motivatie als zelfvertrouwen geldt hierbij wel dat de onderwijsstructuur helder moet zijn en er niet al te grote verschillen mogen bestaan tussen de niveaus van leerlingen (5; 18).

Kanttekening: cognitief sterke leerlingen

Naast al deze voordelen van brede brugperiodes zijn er ook kanttekeningen. Zo kan vroegselectie positief uitpakken voor cognitief sterke leerlingen. Voor hen geldt dat het volgen van een smallere brugperiode er in het algemeen voor zorgt dat ze minder vaak blijven zitten, vaker doorstromen naar het hoger onderwijs en ook vaker op dat niveau een diploma behalen (14; 19; 26). Bovendien zijn hun taal- en rekenresultaten beter als zij in een homogene klas les krijgen, en kan het volgen van een brede brugperiode bij deze groep leiden tot afname van motivatie en zelfvertrouwen (11; 21).

Verklaring: peer-effect

De verschillen in de mate waarin leerlingen voordeel hebben van een brede brugperiode kunnen verklaard worden door het zogeheten *peer-effect*: lager presterende leerlingen kunnen zich optrekken aan leerlingen met een hoger niveau. In een brede vmbo-t-havo-vwo-klas met veel verschillende niveaus kan een relatief groot deel van die klas zich optrekken aan de beter presterende leerlingen. Omdat vwo-leerlingen in een brede vmbo-t-havo-vwo-klas vaak het best presteren en daardoor minder kans hebben om zich aan andere leerlingen op te trekken, geldt voor hen juist dat een homogene klas met alleen maar vwo-leerlingen gunstiger kan zijn voor hun schoolloopbaan en schoolprestaties (30; 14; 21).

Om de negatieve effecten van brede brugperiodes voor vwo-leerlingen weg te nemen, kan een school inzetten op het verrijken en verbreden van het onderwijsaanbod. Bijvoorbeeld door het aanbieden van uitdagende aanvullende onderwijsprogramma's waarin leerlingen verdiepende opdrachten uitvoeren. Door op een systematische manier te differentiëren binnen de klas op lesinhoud, proces en omgeving, worden ook de cognitief sterkere leerlingen voldoende uitgedaagd (15; 21). De Onderwijsraad geeft aan dat op deze wijze latere selectie ook voor cognitief sterkere leerlingen meerwaarde kan hebben (21).

Na de theorie is het tijd voor de praktijk. Wij bezochten vier scholen om daar te zien, te horen en te voelen hoe een brede brugklas er in de praktijk uitziet. We spraken docenten, leerlingen, ouders en schoolleiders. Zo kregen brede brugklassen voor ons kleur.

Onze ervaringen op basis van de gesprekken zijn weergegeven in portretten van de vier scholen. Hier laten we u de sfeer proeven zoals wij die ervaren hebben. De interviews en quotes van leerlingen, ouders, docenten en schoolleiders geven extra kleur aan de schets van de scholen. Alles is gebaseerd op gesprekken waar gespreksverslagen van zijn gemaakt. Wilt u deze gesprekken teruglezen en op die manier uw eigen indruk opdoen? Scan dan de QR-code hiernaast voor de gespreksverslagen.

Ter inspiratie wordt ook het Finse onderwijssysteem beschreven. In Finland doorlopen alle leerlingen namelijk een soort brede brugperiode, wat zowel excellente onderwijsprestaties als gelijke onderwijskansen oplevert.

*Zelf je beeld van de scholen vormen?
Lees alle gespreksverslagen waarop we
onze portretten hebben gebaseerd.*

3

SCHOOL- PORTRET OPEN SCHOOL- GEMEENSCHAP BIJLMER, AMSTERDAM

3.1 Schoolportret Iedereen leert (anders) van elkaar

- De Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) is een middelbare school in Amsterdam-Zuidoost voor vmbo-basis, vmbo-kader, vmbo-(g)t, havo en vwo. De school heeft ruim 1300 leerlingen.
- Je kunt als leerling terecht in de brede brugperiode van de OSB met een advies van vmbo-basis tot en met vwo.
- De brede brugperiode duurt op de OSB twee jaar. In het derde jaar gaan leerlingen verder in de vmbo-bovenbouw (theoretische leerweg of beroepsgerichte leerweg) of de gezamenlijke havo/vwo-klas.

OSB →

We zijn te gast op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB), een Amsterdamse school voor mavo-havo-vwo met ruim 1300 leerlingen. De schoolpopulatie kent een enorme diversiteit: jongeren van verschillende culturele achtergronden, religieuze overtuigingen, seksuele geaardheden en schoolniveaus ontmoeten elkaar in de nu nog rode gangen van de school. Nu nog, want de leerlingenraad heeft onlangs de nieuwe kleur mogen bepalen. Een stukje van het nieuwe blauw is al te zien in een van de gangen. Daarmee is direct geïllustreerd dat de leerlingen hier meedenken én serieus genomen worden.

Het is een drukte van belang op de gangen, waar een veilige en open sfeer hangt. De school scoort dan ook een 9,1 voor veiligheid, licht directeur-bestuurder Maryse trots toe¹. De leerlingen worden niet gehinderd door vooroordelen over kleur, afkomst of niveau. "Je kunt hier bijna niet een buitenbeentje zijn, want iedereen en niemand is hier een buitenbeentje: iedereen is verschillend," legt wiskundedocent Marloes uit.

Als je een lokaal binnenstapt, wordt meteen duidelijk wat Marloes bedoelt. De les begint en iedereen gaat zitten in de kring, die door de mentor bewust 'divers' is ingedeeld. Leerlingen variërend van vmbo-basis- tot en met vwo-niveau voeren uiteenlopende gesprekken met elkaar. Aan het begin van het eerste jaar gaan die gesprekken nog wel eens over de niveaus, aldus de mentor, maar naarmate het jaar vordert, verdwijnt de aandacht daarvoor naar de achtergrond. Havo 5-leerling Diya legt uit: "Ik heb vrienden van alle niveaus, van binnen en buiten de klas. Bij ons op school ben je niet gemarkeerd door je advies."

¹ Bij de nationale LAKS-enquête onder scholieren. Zie: <https://www.devogids.nl/910/open-schoolgemeenschap-bijlmer-osb/>

Na de start in de kring, waar allerlei dingen die binnen de klas spelen maar ook actualiteiten in de wereld daarbuiten aanbod kunnen komen, wordt het lokaal omgebouwd naar de indeling van de tafelgroepen. Na een stuk algemene theorie gaan de leerlingen aan de slag met de verwerking daarvan. De opdrachten zijn soms voor iedereen hetzelfde, maar kunnen ook per niveau verschillen.

Differentiëren is heel belangrijk op de OSB. Maryse legt uit dat dit eigenlijk op elke school gedaan zou moeten worden: "Leerlingen verschillen minder van elkaar dan mensen soms denken: de beste vmbo'er heeft dezelfde potentie als een gemiddelde vwo'er: op de meeste scholen wordt er überhaupt niet gedifferentieerd. Dat vind ik armoede. Dan wordt de beste vmbo'er niet uitgedaagd." Ze voegt er nog aan toe dat scholen uiteraard net zo goed verplicht zijn om hun vwo-leerlingen uit te dagen. Op de OSB doen ze dat met gedifferentieerde opdrachten en toetsen. Zo vindt iedereen uiteindelijk het niveau dat het best bij hem, haar of hen past.

Docenten worden in het differentiëren begeleid door een coach uit de eigen vaksectie. In welke mate dit lukt, verschilt per docent: "Soms gaan lessen alle kanten op, maar dan is dat ook maar een docent die een fout maakt. Dat kan gebeuren," zegt Diya. Voor wiskunde blijkt differentiëren sowieso heel ingewikkeld: de eindtermen verschillen daar zo erg van elkaar, dat er soms niet genoeg *common ground* is om plenaire uitleg te geven, vertelt Diya.

Het begrip van Diya voor de eventuele fouten van haar docenten is tekenend voor de relatie die docenten en leerlingen met elkaar hebben op de OSB. Hier is het geen 'meneer' of 'mevrouw', maar gewoon 'juf' en 'meester'. De leerlingen zijn hier heel blij mee: "Als het even niet goed met me gaat, zijn de docenten de eersten die dat te horen krijgen: de docenten zijn echt leuk!" (Demi, eerste klas). Ook docenten zijn blij met die vertrouwelijkheid, hoewel Maryse aangeeft dat er natuurlijk wel gepaste afstand bewaard moet worden.

Als we de focus van de docenten naar de leerlingen verschuiven, zien we met eigen ogen hoe zij van elkaar leren. Dit kan Serlynn uit de tweede klas heel goed uitleggen: "Een vwo'er doet meer met denken, een basis- of kaderleerling meer met de handen. Die vwo-leerling kan iets uitleggen aan een b/k-leerling, en b/k kan iets aan vwo uitleggen over hoe je met je handen werkt." Iedere leerling heeft andere talenten en dus kan iedereen van elkaar leren.

Van elkaar én überhaupt véél leren, dat willen de leerlingen van de OSB. In de klas is er dan ook alle ruimte om elkaar te helpen en zijn er innovatieve manieren van lesgeven om samenwerking te bevorderen. De leerlingen zijn zich ervan bewust dat ze op hun school echt de kans krijgen om 'op te stromen' en dat niveaus niet voor altijd vaststaan. Voor hen is dat dan ook juist de reden van hun keuze voor een brede brugklas: "[Ik vind het fijn] dat je de kans krijgt om te bewijzen dat je beter kunt dan je hebt gedaan op de basisschool", zegt Serlynn. Maryse vertelt ons dat dit ook uit de cijfers blijkt: 30% à 40% van de leerlingen stroomt op en er stromen nauwelijks leerlingen af.

Maar hoe zit dat voor vwo-leerlingen in de brede brugklas? Opstromen is voor hen immers niet mogelijk. Voor de docenten en leerlingen op de OSB is het duidelijk: in een brede brugklas draait het niet alleen om cognitieve, maar juist ook om de niet-cognitieve ontwikkeling. Het leren werken en omgaan met verschillende soorten mensen is van onschatbare waarde. Niet alleen voor nu, maar ook voor later, vindt Diya: "Later, in het bedrijfsleven, moet je ook met iedereen kunnen samenwerken, van elk niveau en elke afkomst, en ik denk dat het een goede basis is dat je daar nu al mee in aanraking komt."

Biologiedocent Janneke voegt daar nog een mooie analyse aan toe: "Vwo-leerlingen leren hier dat ze fouten mogen maken." Zo leren vwo-leerlingen, meer dan in een homogene klas het geval zou zijn, dat mensen die fouten maken en het opnieuw proberen, uiteindelijk tóch hun doel bereiken. Dat is misschien geen cognitieve opbrengst, maar wel een belangrijke levensles.

Als we de klas weer verlaten, krijgen we nog uitleg over alle activiteiten die leerlingen buiten de lessen om op school kunnen ontplooiën. Plaatsnemen in de jongerenrechtbank, mini-mediator of lid van de leerlingenraad worden, toneelspelen of muziek maken: het is slechts een greep uit de talloze mogelijkheden.

Zo is er op de OSB altijd iets om van te leren: "Je wordt uitgedaagd op verschillende vaardigheden, sociale en cognitieve, en er zijn meerdere dingen die je uitdagen [...]. Je hebt altijd iets wat je interesse kan wekken en zo kun je beter kiezen wat je later gaat doen", zegt Demi.

Voor de schoolleiding, de docenten en de leerlingen is het duidelijk: als je op de OSB hebt gezeten, heb je van alles geleerd om op een goede manier vervolgstappen in het leven te zetten. Zowel op cognitief als op niet-cognitief vlak. Dan ben je in staat om te reflecteren, om je goed uit te drukken en om je staande te houden in een wereld vol diversiteit. Zo biedt de OSB iedereen alle kans op een succesvolle toekomst.

Meer weten over Open Schoolgemeenschap Bijlmer?

3.2 Interview “Geef kinderen de tijd”

Al ruim twintig jaar is Jaap Tambach docent Nederlands, brugklasmentor én coach van aankomende mentoren op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) in Amsterdam-Zuidoost. Een school waar de brede brugklas de gewoonste zaak van de wereld is. Hij is dan ook bij uitstek in staat om er zijn licht over te laten schijnen.

Jaap Tambach is een onderwijsman in hart en nieren, gepokt en gemazeld in verschillende functies. Hij werd onderwijzer in het begin van de jaren '80 van de vorige eeuw en was vervolgens zestien jaar lang directeur van twee basisscholen. Het contact met de werkvloer wilde hij absoluut niet verliezen, zo blikt hij terug: “Ik wilde in principe altijd één dag per week voor de klas blijven staan.” Dat het gaandeweg niet bij die ene dag bleef, kwam omdat hij steeds vaker moest invallen voor zieke collega's, en vervangers niet te vinden waren. “Maar niemand nam mijn taken als directeur over, zodat ik die 's avonds moest inhalen.” Dat was niet vol te houden en dus sloeg Tambach een nieuwe weg in als vakdocent in het voortgezet onderwijs.

Middenschool

De OSB waar hij sindsdien lesgeeft, is met ruim 1300 leerlingen en 140 docenten een relatief grote school voor vmbo (basis, kader en theoretisch), havo, vwo en atheneum. Een open school, waar iedereen welkom is, van alle culturen, etnische achtergronden, religieuze overtuigingen, kerkelijke gezindten, seksuele geaardheden en genders. De school werd vijftig jaar geleden opgericht als middenschool, een typisch product van de jaren '60 en '70, dat niet veel later een roemloze dood stierf. Een van de wezenskenmerken van die middenschool bleef echter tot op de dag van vandaag recht overeind op de OSB: de brede brugklas. Met heterogene groepen vmbo-havo-vwo in de eerste twee jaar en een gemengd verlengstuk havo-vwo in het derde jaar.

Talenten ontdekken

Tambach is een fervent voorstander van de verlengde brugperiode: “Je moet kinderen niet afrekenen na één jaar. Kinderen hebben allemaal talenten en die moeten ze kunnen ontdekken – ook bij elkaar.” Als je ze daarvoor de tijd geeft, dan levert dat heel veel op. Tambach somt op: “Zelfvertrouwen. Veiligheid. Empathie. Eigenwaarde. Ze ontdekken waar ze goed in zijn en waar ze warm van worden. Ze krijgen complimenten, worden niet afgerekend op wat ze níét goed doen. Cijfers spelen bij ons geen allesbepalende rol. Als een kind talent heeft, dan zien we dat ook wel aan andere dingen.”

Jongste en oudste kleuters

Cijfers mogen dan misschien niet alles zeggen, ze worden in de loop van de brugklasperiode wel steeds beter, zegt Tambach. De leerprestaties van het overgrote deel van de leerlingen gaan in die twee jaar met sprongen vooruit, en Tambach heeft daar wel een verklaring voor: "Ik leg het aan ouders altijd zo uit: als een kind op de basisschool begint, dan is het de allerjongste kleuter. Dan komt het in de klas met de oudste kleuters. Die jongste kleuter kan bij wijze van spreken nog niks, die oudste weet alles en wil dat ook heel graag laten zien. Die jongste kleuter wil dat dolgraag óók, en die trekt zich enorm op aan die oudste. Zo werken we hier ook. De kinderen helpen elkaar bij het werk, en trekken zich aan elkaar op." De cijfers (!) geven Tambach gelijk: van de ruim 200 eersteklassers van vorig jaar is bijna dertig procent 'opgestroomd' naar een hoger niveau, meestal kinderen met een schooladvies voor vmbo-t die op havo-niveau komen. En aan die mooie medaille zit geen keerzijde, want terugval onder de leerlingen met havo/vwo-advies doet zich zelden of nooit voor. Tambach: "We leggen met toetsen en presentaties de lat voor deze kinderen van meet af aan hoog."

Luisterend oor

Behalve dat brugklasleerlingen met uiteenlopende schooladviezen elkaar stimuleren, is er ook een belangrijke rol weggelegd voor de docent, in het bijzonder de mentor. Die laatste is voor de volle twee jaar van de brugperiode aan één klas verbonden en is op die manier een constante factor in het schoolleven dat verder zo anders is dan wat kinderen op de basisschool gewend waren. "Als een kind een goede band met je heeft, dan wil het graag z'n best doen voor je", verduidelijkt Tambach. "Dus is het belangrijk dat je als docent een luisterend oor hebt, dat je je kunt verplaatsen in het kind, dat je weet wat er speelt." Ook de band met de ouders telt op de OSB: "We proberen ouders altijd op één lijn te krijgen met ons, zodat we nooit tegenover elkaar komen te staan. In het belang van het kind, dat staat centraal. Er kan soms wrijving zijn, dat mag ook, we hoeven het niet altijd met elkaar eens te zijn, maar er moet wel wederzijds respect zijn."

Groepjes van vier

In de klaslokalen van de OSB wekt de opstelling van de schoolbankjes associaties op met de basisschool: geen frontaal busmodel, maar knusse groepjes van vier. "Die zijn in principe gemengd qua niveau, maar het kan af en toe voorkomen dat een opdracht erom vraagt dat het anders moet", legt Tambach uit. "Het groepje wisselt na elke vakantie van samenstelling, dus vier keer per schooljaar. Ik bepaal als mentor de samenstelling. Je houdt dan rekening met gevoeligheden: als er kinderen bij zijn die elkaar echt niet liggen, zet ik ze zeker in het begin niet bij elkaar. Dan hoop je dat het na een paar maanden wél kan."

In de kring

Ook in de opbouw van de les komt een vertrouwd element uit het basisschoolleven prominent terug: de kring. Tambach vertelt: "Lessen duren hier een uur, en bestaan uit drie fases. De eerste 10 à 15 minuten zitten de kinderen in de kring. Altijd. Zelfs de gymlessen beginnen zo. We hebben hier de mazzel dat de lokalen vrij groot zijn, dus we hebben er de ruimte voor. In die kring kan van alles aan de orde komen. Dat kunnen de Olympische Spelen zijn. Maar er kan ook instructie

worden gegeven, of het huiswerk kan besproken worden. Kinderen houden presentaties. Noem maar op. De tweede fase is de werkfase, dan is iedereen eerst individueel en dan met elkaar in z'n groepje bezig. En tot slot is er een eindkring waarin we evalueren wat we gedaan en geleerd hebben. Heb je de doelen die aan het begin van de les benoemd zijn gehaald? Dat rapporteren ze per groepje, klassikaal. Dan pikken de vmbo-kinderen ongemerkt dingen van de havo-vwo'ers op, en ook dát geeft ze een voorsprong op kinderen die niet in een brede brugklas zitten."

3.3 Groepsgesprek “Wij zijn blij met onze keuze”

Bij het kiezen van een vo-school voor hun kind is de brede brugklas voor sommige ouders een *unique selling point*. Anderen maakt het niets uit, of zijn niet overtuigd van de voordelen van heterogene klassen. Drie ouders met een kind op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) vertellen over hun ervaringen: Renata, moeder van Ruben (tweede klas); Fiona, moeder van Lana (eerste klas); en Clifton, vader van Jordan (eerste klas).

Waarom hebben jullie voor een school met een brede brugklas gekozen?

Renata →

“Wij hebben juist mede vanwege die meerjarige brugklas voor de OSB gekozen. Anders dan bij veel van Rubens buurt- en klasgenootjes het geval was, leek het ons juist een verrijking om wat langer met diverse niveaus in een klas te zitten. Bijna driekwart van zijn oude klasgenoten van de basisschool ging naar het gymnasium en diverse ouders hebben mij destijds gezegd dat zij het niet oké zouden vinden wanneer hun kind dagelijks met vmbo'ers in aanraking zou komen. Er heersen negatieve aannames ten aanzien van kinderen op het vmbo – ten onrechte, meen ik.”

← Fiona

“De OSB was niet Lana's eerste keus, ze wilde naar de Vrije School, maar ze werd daarvoor uitgeloot. De open dag op de OSB die we destijds in groep 7 bezocht hadden, was positief, ook qua sfeer en gevoel. En ik wilde Lana graag in een brede brugklas hebben. Ze is speels, dus ze heeft zo langer de gelegenheid om uit te vinden wat ze echt wil. Op zich vind ik het trouwens niet erg dat ze speels is. Maar de maatschappij verlangt wel dat je bepaalde keuzes maakt. Ze moeten heel snel groot worden, maar ik zeg altijd: er is nog zo veel tijd om groot te zijn ...”

Clifton →

“Onze kinderen kiezen zelf hun school, maar we maken wel samen een lijst met plussen en minnen, en alles waaraan de school moet voldoen, en daar zetten we dan vinkjes bij. Daar is de brugklas er een van. En uiteindelijk maken zij dan de keuze. Die is in het geval van Jordan op de OSB gevallen. Toen ik die school op een open dag bezocht met hem, zette hij ‘m direct op één. Bij hem is het een gevoels-iets, er waren kinderen van de school die de rondleiding deden, en die zeiden tegen ons: ‘Dit is een school waar je een omweg voor wil maken!’ Het is een gemengde school, ook qua kleur: toen we een keer op een school in Zuid waren gaan kijken, zei hij: ‘Hé, papa, mama, ik zie alleen witte kinderen hier!’ Dat zijn gewoon eerlijke observaties van kinderen, dus ook daarom de keuze voor de OSB.”

Hoe vergaat het jullie kind in die brede brugklas?

Clifton →

“Jordans advies was vmbo-t/havo. Zoals ik hem ken, en daar zijn we ouders voor, zit er meer in zijn mars. Daarom ben ik heel blij om te zien dat hij het op de middelbare school zelf heel goed oppakt, zonder dat wij hem achter de broek hoeven te zitten. Hij had in het begin alleen maar vmbo-t-boeken, maar nu zijn dat havo-boeken geworden. Hij is kennelijk een laatbloeiër. Maar nu zie ik wel wat ik allang in hem zag. Hij is gemotiveerd, hij maakt z’n huiswerk ... Trouwens, als hij dat niet zou doen, dan krijg je het op de OSB meteen te horen, de lijnen zijn er heel kort.”

Renata →

“Wij zijn nog steeds blij met de keuze voor de OSB, ook om andere redenen dan de meerjarige brugklas. Ik zou daar weer voor kiezen en Ruben zelf heeft ook merendeels positieve verhalen. Zo’n meerjarige brugklas kan een gemengde groep kinderen nader tot elkaar brengen en vooroordelen richting elkaar wegnemen. Verschillende niveaus hebben verschillende skills, idealiter kunnen die elkaar versterken.”

← Fiona

“Lana gaat met heel veel plezier naar school, en als je eenmaal senang bent ... Ze heeft leuke vrienden, zit lekker in haar vel. Maar of dat nou iets te maken heeft met de brede brugklas, dat weet ik niet hoor. Voor een deel ligt het aan haar karakter, voor een deel aan de school. Moeilijk om te pinpointen.”

Is er ook iets wat je misschien anders had willen zien?

← Fiona

“Wat ik wel vind tegenvallen, en daar kwam ik achter in het eerste oudergesprek, is dat ze in Lana’s klas geen enkele vwo-leerling geplaatst hebben. Ik heb gevraagd waarom dat zo is en ik kreeg daar niet echt goed antwoord op. Ik weet niet hoeveel vwo-kinderen zich aanmelden op de OSB. Maar het zijn er niet zoveel, ik denk dat het daar aan lag. Maar ja, dat vind ik wel jammer, want de menging met vwo-leerlingen was toch ook de reden dat ik Lana in de brugklas wilde hebben op deze school. Lana heeft het er zelf niet over, maar ik merk wel aan haar verhalen dat kinderen met een vmbo-t-advies – en dat is alleen maar mijn gevoel natuurlijk – een andere instelling hebben qua studeren. Die zijn wat makkelijker daarin.”

Clifton →

“De school promoot zich wel met die mix met vwo’ers, dus dan mag je verwachten dat het daadwerkelijk gemengd is. Je vraagt je dan ook af of die mix echt een positieve invloed heeft, op de lessen die er gegeven worden, en op het niveau. Wat ik kan zeggen van Jordan is dat hij heel erg zélf aan de slag is gegaan en echt iets doet met alles wat hij meekrijgt. Maar het gaat om de lesstof die hij aangeboden krijgt, daar is hij afhankelijk van.”

Renata →

“Door Covid is er helaas niet zo veel cohesie tussen Rubens klasgenoten ontstaan als waarop ik hoopte. En het is om dezelfde reden – vermoed ik althans – voor de leerkrachten lastig gebleken om hun aandacht goed te verdelen tussen de diverse niveaus als er behoefte aan meer uitleg was. Ruben heeft zowel over de online lessen als die op school regelmatig geklaagd dat hij te lang moest wachten op uitleg per lesuur omdat eerst de vmbo’ers uitleg kregen. Ik heb daar niet goed zicht op, maar kan mij wel iets voorstellen bij die spagaat. Daar moet je als brede brugklas serieus wel wat mee.”

4

DE BREDE BRUG- PERIODE ALS NATIONAAL ONDERWIJS- SYSTEM

Het Finse model

Op de PISA-ranglijst – waar de onderwijsprestaties en het welbevinden van leerlingen uit diverse landen met elkaar worden vergeleken – staat Finland al jarenlang in de top 10. Tegelijkertijd wordt Finland geprezen om de manier waarop het land kansengelijkheid in het onderwijs stimuleert. Hiermee bewijst Finland dat excellente prestaties en gelijke onderwijskansen wel degelijk samen kunnen gaan.

En dat is interessant, want in Finland zitten leerlingen tot hun 16^e in dezelfde heterogene klas. Vandaar dat wij in dit hoofdstuk inzoomen op de casus van dit land. Want hoe verhouden het Finse en Nederlandse systeem zich tot elkaar? Wat maakt het Finse onderwijssysteem zo succesvol?

Jonge kinderen

In Finland kunnen kinderen die tussen de 8 maanden en 5 jaar oud zijn gratis naar de dagopvang. Als kinderen 6 jaar worden, maken ze de overstap naar de *Esioptus*. Dit is een eenjarige voorschoolse periode die vergelijkbaar is met de kleuterklas in Nederland. Deze *Esioptus* is niet verplicht, maar vrijwel alle kinderen in Finland maken er gebruik van.

Basis- en middelbare school

Dan start de leerplicht: kinderen tussen de 7 en 16 jaar vallen hieronder. De meeste leerlingen vervullen deze leerplicht op een en dezelfde school: de *Peruskoulu*. Alle leerlingen krijgen hier gratis onderwijs, maaltijden, gezondheidszorg, vervoer en onderwijsmaterialen.

De *Peruskoulu* is opgedeeld in twee fasen: een zesjarige basisvorming en de vierjarige middenschool. Tijdens de basisvorming zitten leerlingen elk jaar bij één docent in de klas, vergelijkbaar met de situatie op de Nederlandse basisschool. Tijdens de Finse middenschool volgen leerlingen een vakinhoudelijke structuur, met voor elk vak een andere docent. De klas en de school waar de leerlingen deze lessen volgen, blijven dezelfde als tijdens de basisvorming. In tegenstelling tot Nederland maken leerlingen dus nog niet op 11- of 12-jarige leeftijd de overstap naar een andere school, en worden zij nog niet op jonge leeftijd geselecteerd op niveau. In plaats daarvan blijven ze tot hun 16^e bij elkaar, en wordt er binnen de klas gedifferentieerd.

Vervolgonderwijs

Aan het einde van de *Peruskoulu* is er geen examen: in plaats daarvan wordt het gemiddelde van alle behaalde resultaten van een leerling gebruikt om het officiële eindresultaat te bepalen. De overstap naar het vervolgonderwijs verloopt daarvoor anders. Met dit resultaat kunnen leerlingen zich na de negende klas – als ze ongeveer 16 jaar oud zijn – aanmelden bij een school die hen voorbereidt op het hoger beroepsonderwijs of op een academische studie. Dit vervolgonderwijs is vergelijkbaar met de bovenbouw van de Nederlandse middelbare school.

Toetsing

In tegenstelling tot het Nederlandse systeem worden er in Finland tijdens de basisvorming geen toetsen afgenomen en worden leerlingen niet op jonge leeftijd geselecteerd op niveau. De scholing van kinderen tot en met 15 jaar oud is voor alle Finnen vrijwel hetzelfde.

“Leraren moest worden bijgebracht dat alle kinderen zowat alles kunnen leren. Alleen: niet allemaal in hetzelfde tempo of met behulp van dezelfde leerstof.” (1)

In het Finse systeem is hiervoor gekozen vanuit de gedachte dat alle leerlingen de kans moeten krijgen om zich optimaal te ontwikkelen. Er is veel ruimte voor differentiatie binnen lessen, waardoor leerlingen met allerlei achtergronden en niveaus binnen dezelfde klas op hun eigen tempo en eigen manier kunnen leren. Om dit mogelijk te maken, zijn de klassen in Finland een stuk kleiner dan in Nederland: ze bestaan uit maximaal twintig leerlingen. Bovendien heeft elke Finse leerling tijdens schooltijd recht op individuele begeleiding, ondersteuning of extra uitdaging. Extra bijles na schooltijd is in Finland – in tegenstelling tot in Nederland – hierdoor erg ongebruikelijk.

Pas op de middenschool wordt in Finland gestart met het afnemen van toetsen. Deze zijn niet gestandaardiseerd. Dit betekent dus dat niet alle leerlingen dezelfde toetsen maken. Het idee hierachter is dat elk kind andere kwaliteiten en capaciteiten heeft, die op verschillende manieren gemeten kunnen worden. Hiermee zijn ook de toetsen in Finland gedifferentieerd. Leerlingen krijgen voor hun toetsen geen cijfers, maar feedback. Ook is er – in tegenstelling tot de situatie in Nederland – geen centraal eindexamen.

“Kinderen moeten met ongeveer dezelfde kennis na de negende klas aan het voortgezet onderwijs beginnen. Maar wat in welk jaar en hoe wordt onderwezen, is aan de scholen en leerkrachten zelf.” (1)

Docenten

Opleiding

In Finland krijgen leerkrachten op kosten van de staat een uitgebreide opleiding, waarmee ze een masterdiploma halen. Tijdens deze opleiding lopen zij onder andere mee met een schoolhoofd, om het onderwijs vanuit verschillende kanten te ervaren.

Mede door deze uitgebreide opleiding hebben leerkrachten veel autonomie, genieten zij veel aanzien en ontvangen zij een goed salaris. Het leraarschap is dan ook ontzettend populair in Finland en is wat status betreft vergelijkbaar met het beroep

van arts of advocaat. Hierdoor zijn er in Finland ruim voldoende leerkrachten om kleinere klassen te kunnen creëren en kan een leerkracht elke individuele leerling veel aandacht geven.

“Het aantal aanmeldingen voor de lerarenopleiding ligt gemiddeld tien keer zo hoog als het aantal opleidingsplaatsen.” (1)

Aanzien en autonomie

Het aanzien en de autonomie van leerkrachten is terug te zien in de verantwoordelijkheid en vrijheid die zij krijgen. Er is weliswaar een nationaal curriculum, maar dat biedt slechts wat brede richtlijnen – geen voorschriften. Leerkrachten hebben daarom de belangrijkste stem in wat, wanneer en hoe er wordt onderwezen.

Het nationale curriculum wordt elke tien jaar herzien. Leerkrachten hebben bij die herziening veel invloed op de inhoud van het curriculum. Ook zijn er in Finland geen schoolinspecties en ligt de verantwoording voor goed onderwijs volledig bij leerkrachten en schoolhoofden. Toch blijkt uit onderzoek dat de leerprestaties en onderwijskansen van leerlingen op alle Finse scholen vrijwel hetzelfde zijn.

“De resultaten lieten zien dat in Finland kwaliteitsvariatie tussen scholen nauwelijks bestaat en dat het systeem in dat opzicht dus voor de meeste leerlingen daarom dezelfde kansen/uitgangspositie biedt” (3)

Kosten en baten

Leerprestaties

De leerprestaties zijn onverminderd goed in Finland. Op de PISA-ranglijst – waarop de leerprestaties van 15-jarige leerlingen wereldwijd worden vergeleken – scoren Finse leerlingen zeer goed op zowel wiskunde, taal als natuurwetenschappen. Bovendien blijkt dat Finse leerlingen op het gebied van motivatie en welbevinden net als Nederlandse leerlingen bovengemiddeld hoog scoren. Hiermee bezetten de Finnen de 10^e plek op deze lijst van bijna 80 landen. Ook Nederland scoort goed op deze PISA-ranglijst (plek 16), met als belangrijk verschil dat er in Nederland aanzienlijk grotere verschillen bestaan tussen goed en minder goed presterende leerlingen dan in Finland.

Kosten

Ondanks dat het bovenstaande systeem tijds- en kostenintensief lijkt te zijn in vergelijking met het Nederlandse systeem, is niets minder waar. In beide landen wordt namelijk een vergelijkbaar percentage van het bruto binnenlands product uitgegeven aan onderwijs.

Bronnen →

1. Franssen, A.G. (2021, 9 mei). Finland heeft al sinds de jaren zeventig een brede brugklas, en dat loont. *Trouw*. Geraadpleegd: 01-02-2022.
<https://www.trouw.nl/onderwijs/finland-heeft-al-sinds-de-jaren-zeventig-een-brede-brugklas-en-dat-loont~b8a80f32/>
2. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (geen datum). Uitgaven aan onderwijsinstellingen per leerling. Geraadpleegd: 01-02-2022.
<https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/onderwijs-internationaal/education-at-a-glance/uitgaven/uitgaven-aan-onderwijs-instellingen-per-leerling>
3. Naaïjer, H. M., Spithoff, M., Osinga, M., Klitzing, N., Korpershoek, H., & Opendakker, M-C. (2016). *De overgang van primair naar voortgezet onderwijs in internationaal perspectief: Een systematische overzichtsstudie van onderwijstransities in relatie tot kenmerken van verschillende Europese onderwijsstelsels*. GION onderwijs/onderzoek.
<https://www.nro.nl/kb/405-15-724-overgang-van-primair-naar-voortgezet-onderwijs-in-internationaal-perspectief/>
4. OECD (2019). *Pisa 2018: Country Note Finland*. Parijs: OECD Publishing.
https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf
5. OECD (2019). *Pisa 2018: Country Note The Netherlands*. Parijs: OECD Publishing.
https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_NLD.pdf

5

SCHOOL-
PORTRET
STEDELIJKE
SCHOLEN-
GEMEENSCHAP
NIJMEGEN

5.1 Schoolportret

Alles is mogelijk met visie

- De Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen (SSgN) is een middelbare school in Nijmegen (Hazenkamp) voor mavo, havo en vwo. De school heeft ongeveer 1300 leerlingen.
- De brede brugperiode op de SSgN is voor leerlingen met mavo-advies tot en met vwo-advies.
- Op de SSgN duurt de brede brugperiode twee jaar. Daarna gaat een deel van de leerlingen verder in de 3-mavo klas, en blijven leerlingen van havo- en vwo-niveau nog één jaar langer bij elkaar in 3 havo/vwo. Daarna splitsen ook zij zich op.

SSgN →

Onze eerste kennismaking met de Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen (SSgN) vindt plaats in een gesprek met de schoolleiding. Het eerste inzicht dat de rector met ons deelt, is het belang van een heldere visie. "Er zijn veel mogelijkheden, ook voor vernieuwing, maar het moet passen binnen de visie van de school."

Die visie is gevat in vier kernwaarden, die we in gesprekken met docenten en leerlingen soms expliciet, soms tussen de regels door terug horen. Het draait allemaal om 'Echt in **contact**', 'Jezelf kunnen zijn', 'Verantwoordelijkheid voor **kwaliteit**' en 'Uitgaan van **groei**'. Zo werkt de SSgN aan goed onderwijs.

Dat goede onderwijs bestaat uit een aantal ingrediënten. Al 35 jaar is de brede brugklas op deze Jenaplanschool² een belangrijke smaakmaker: tijdens de eerste twee jaar zitten alle leerlingen van vmbo-t- tot en met vwo-niveau bij elkaar in de klas. Dit, in combinatie met de centrale ligging in Nijmegen, zorgt voor veel diversiteit onder de leerlingen: kinderen uit de stad, van het platteland, van verschillende sociale achtergronden én onderwijsniveaus komen bij elkaar in het grote, maar van binnen warme schoolgebouw.

²De SSgN is een Jenaplanschool. Dat betekent dat er in de lessen naast leren ook ruimte is voor spel en vieringen. Kinderen worden actief begeleid in de omgang met zichzelf, de ander en de wereld. Dit gebeurt onder andere door middel van projecten en weekopeningen en -afsluitingen.

Hoe worden die brede brugklassen georganiseerd? En hoe ziet differentiatie – die nodig is om de verantwoordelijkheid voor **kwaliteit** te nemen – er in de klas uit? Elke leerling die start in de eerste en tweede klas, werkt vanuit dezelfde boeken. Bij sommige vakken, zoals wiskunde, is dit het havo/vwo-boek, en bij andere vakken, zoals Engels, is dit een boek dat gemaakt is voor alle niveaus. Maar waar de boeken hetzelfde zijn, zijn de opdrachten en toetsen per niveau verschillend. Zo is een deel plenair en een deel gedifferentieerd naar niveau.

In de brede brugklas in Nijmegen wordt daarnaast niet gesproken over vmbo-t, havo en vwo, maar over A-, B- en C-niveau. Deze indelingen zijn ook niet een-op-een met elkaar te vergelijken. "Ik probeer in mijn behandeling van de niveaus ook niet steeds aan te houden dat C per se vwo is. A, B en C gaan erover wat je ergens mee kunt. Het zegt niet: 'Jij bent daar echt vwo in,'" zegt Robbert, docent Engels en mentor.

Op het moment dat een leerling wil schakelen tussen niveaus, hoeft dit niet in één keer met alle vakken tegelijk. De leerlingen kunnen hun vakken namelijk afwisselend op niveau A, B of C volgen. Op die manier kan een leerling die moeite heeft met wiskunde dat vak op B-niveau doen, terwijl hij de andere vakken op C-niveau doet. Dat is uitgaan van **groei** op de SSgN. Ook zorgt deze mogelijkheid voor meer zelfvertrouwen: "Een leerling met talent voor een bepaald vak, kan dat vak op C-niveau doen. De leerling weet dan dat hij of zij meer aankan en probeert daardoor ook andere vakken op hogere niveaus uit." (Guido, aardrijkskundedocent en mentor).

De brede brugklas levert nog meer voordelen op. Zo zorgt zij voor een open sfeer onder de docenten. Dit is merkbaar binnen het docententeam: "Er hangt hier een sfeer van elkaar helpen. De reactie op een hulpvraag is nooit: 'Wat kom jij hier doen?' of 'Ik heb geen tijd.'" (Guido, aardrijkskundedocent en mentor). Ook de leerlingen zijn open naar elkaar: iedereen mengt. Lonne, uit de derde klas havo-vwo, vertelt: "Ik heb nu een groep vriendinnen waar een paar meisjes die vmbo-t doen in zitten, en ook een paar die havo doen. Zelf doe ik vwo. En ik heb een paar mensen uit de tweede leren kennen waar ik ook heel goed mee kan."

Ook de band tussen docenten en leerlingen is sterk, open en vertrouwd – een voorwaarde om goed onderwijs te kunnen geven. An-Na uit de tweede klas merkt dan ook dat de docenten hierin investeren: "Leraren zijn heel aardig, soms gaan ze niet alleen met je praten over het werk, maar zeggen ze gewoon iets aardigs. Dan komen ze naar je toe en zeggen ze zoiets als: hoe was je dag, of zo." Iedereen staat dus echt in **contact** met elkaar.

Dat diverse leerlingen met elkaar in aanraking komen, zoals Lonne vertelde, draagt bij aan socialisatie en burgerschapsvorming. Volgens de docenten is dat ook de beste manier om daarover te leren: niet met een voorbereide, theoretische les, maar door praktijkervaring tijdens het met elkaar samenwerken op school. Dat samenwerken staat sowieso centraal op de SSgN. Daarbinnen worden leerlingen gestimuleerd om met elkaar het beste uit iedereen te halen.

Op deze manier verbindt de SSgN leerlingen met elkaar, in plaats van dat ze verschillende mensen van elkaar scheiden. De schoolleiding ziet dit als haar maatschappelijke rol: “[Door deze voordelen kan] de segregatie in de maatschappij voor een deel opgelost worden.”

De brede brugklassen leveren ook voordelen op voor de cognitieve ontwikkeling van de leerlingen. Ze maken het mogelijk dat leerlingen op het niveau eindigen dat écht bij hen past, doordat ze langer de tijd hebben om dat passende niveau te vinden. Docenten kijken daarbij verder dan cijfers. Ook stromen veel leerlingen uiteindelijk op. Dit betekent echter niet dat afstromen als iets slechts wordt gezien – je mag immers **jezelf**, met het bij jou passende niveau, zijn op de SSgN. “Wat het afzakken naar een lager niveau betreft: een vriendin van me [...] heeft vwo geprobeerd, maar nu heeft ze besloten om toch maar havo te doen. Dat is voor haar makkelijker, prima, vindt iedereen, daar wordt echt geen probleem van gemaakt.” (Suzan, derde klas havo-vwo).

Toch zijn er, ondanks alle voordelen, ook problemen waar ze op de SSgN tegenaan lopen. Doordat de niveauverschillen per leerjaar toenemen, zijn de cognitief zwakkere leerlingen aan het einde van de tweede klas eigenlijk toe aan een specifieke mavo-klas. Hetzelfde geldt voor de cognitief sterke leerlingen aan het einde van de derde: zij verlangen dan naar een specifieke vwo-klas. De overgang naar die 4-vwo-klas blijkt vervolgens wel wennen voor de leerlingen, omdat er in de onderbouw relatief rustig aan is gedaan. Tijdens die onderbouw worden juist de latere vwo-leerlingen soms onvoldoende uitgedaagd: “Soms voel ik toch wat gêne naar de vwo-leerlingen, het gevoel dat we hun niet meer kunnen bieden dan dit. Dit geldt wel specifiek voor de onderbouw.” (Robbert, docent Engels en mentor).

Hier heeft de SSgN iets op gevonden. De school biedt namelijk alle leerlingen extra uitdagingen naast het basiscurriculum. Geen tijd om je te vervelen dus! Er worden creatieve, culturele en sportieve plusklassen aangeboden, voor bijvoorbeeld drama, muziek, tekenen, multimedia en lichamelijke opvoeding. Hierin kunnen leerlingen ook eindexamen doen. Daarnaast wordt er voor alle niveaus een uitwisseling met leerlingen van buitenlandse scholen georganiseerd in het kader van internationalisering – de mogelijkheden zijn – letterlijk en figuurlijk – grenzeloos.

De SSgN is een duizendpoot. Met haar brede brugklas en de vele extra mogelijkheden voor de leerlingen doet de school haar kernwaarden eer aan. Het stevige fundament biedt op die manier eindeloos veel kansen voor de leerlingen.

Meer weten over de Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen?

5.2 Groepsgesprek

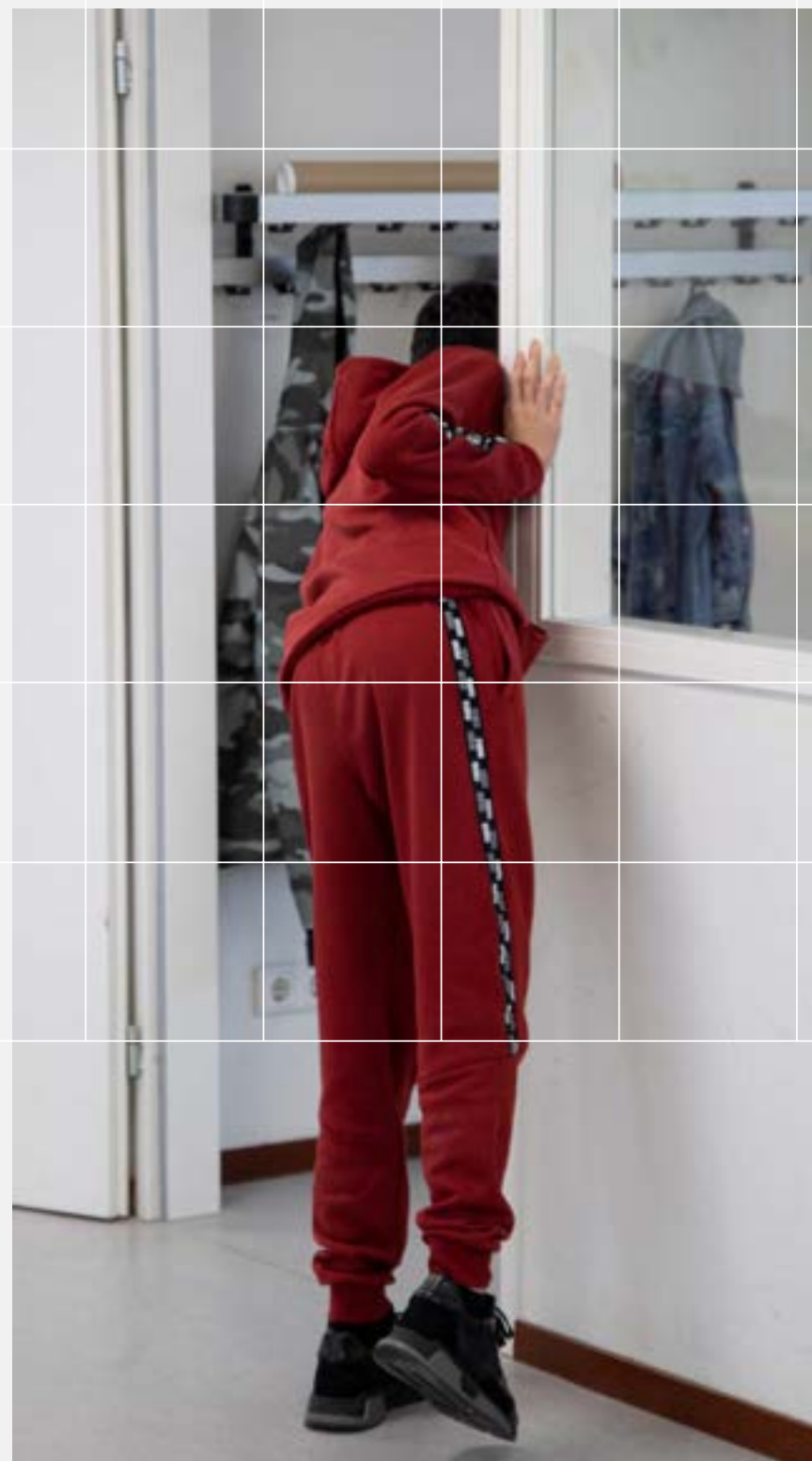
Wat zeggen de ervaringsdeskundigen?

Echt weten hoe het is om in een brede brugklas te zitten? Daar kunnen alleen de leerlingen van scholen met zo'n onderbouw over meepraten. Zes ervaringsdeskundigen van de Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen, beter bekend als de SSgN, doen dat graag: Jeneysa en Raf uit de eerste klas (mavo-havo-vwo), An-Na en Sebastian uit de tweede (eveneens mavo-havo-vwo) en Lonne en Suzan uit de derde (havo-vwo).

Waarom hebben jullie voor de SSgN gekozen?

Jeneysa →

"Ik heb voor deze school gekozen omdat twee vriendinnen er ook naartoe gingen. Maar een andere reden waren de plusklassen die we hier hebben. Dat vind ik fijn, je kunt bepaalde vakken verdiepen, bijvoorbeeld kunstvakken of Cambridge Engels. Dit jaar heb ik zelf voor de plusklas tekenen gekozen, ik teken ook graag in m'n vrije tijd."

← An-Na

"Toen ik op een open dag bij deze school ging kijken, voelde ik me er meteen thuis. Maar ik heb ook voor de SSgN gekozen omdat ik hoorde dat veel mensen er met een hoger diploma van af komen dan wat hun schooladvies van de basisschool was. Ik had mijn weg naar de toekomst toen al een beetje uitgestippeld: ik wil arts worden, misschien op de ambulance. Daarvoor moet ik vwo doen, ik had een havo-vwo-advies, maar ik merkte hier op school al gauw dat er verbetering in zat."

Raf →

"Ik heb voor deze school gekozen omdat m'n beste vriend er ook naartoe ging en vanwege de kunstvakken: dan heb je niet alleen maar wiskunde of Nederlands, maar ook een uur of anderhalf uur in de week iets leuks. Vooral tekenen en multimedia vind ik leuk. En ik doe Cambridge Engels in de plusklas."

← Lonne

"Ik ben na de basisschool uitgeloot voor de school waar ik het liefst naartoe wilde. En ook mijn tweede keus, een Montessorischool, ging om dezelfde reden niet door. Ik kende Suzan van de basisschool, en toen ben ik gewoon met haar naar de SSgN gegaan. Daar was nog plek en het leek me sowieso ook wel een leuke school. En dat klopt gelukkig ook!"

Suzan →

Voor mij was de uitwisseling in de derde klas met buitenlandse studenten de belangrijkste reden om voor de SSgN te kiezen. En ik vond het chill om de tijd te hebben om uit te vinden wat het best bij mij zou passen, havo of vwo. Bovendien: m'n zus zat hier al op school, dus ik had al veel goede verhalen gehoord. En het voelde ook goed."

← Sebastian

"Eigenlijk heb ik niet voor deze school gekozen, het was mijn tweede keus, maar op die andere school was ik uitgeloot. Ik had die andere school op één staan omdat ik dacht dat die school heel veel met kunstvakken deed, maar dat blijkt niet helemaal te kloppen: SSgN doet daar juist veel meer aan! Dus achteraf ben ik blij toe dat het zo gelopen is."

Wat merk je van de niveauverschillen binnen de klas?

← Lonne

"Ik merkte al gauw dat er verschillende niveaus waren, dat ik soms niet goed met iemand van vmbo-t kon samenwerken omdat we ieder voor zich andere opdrachten moesten maken. Maar het is niet zo dat je wist: o, die of die doet dus dat. Sowieso verschilde het in de eerste en tweede klas welk vak ik op havo-niveau deed en welk vak op vwo-niveau, alleen daardoor had je al niet goed door wie wat op welk niveau deed."

Raf →

"We hebben het in de les nooit over mavo, havo of vwo, maar we gebruiken de letters A, B en C. A is mavo, B havo en C vwo. Mij maakt het niets uit wie welk niveau heeft. We helpen elkaar; als iemand iets niet snapt, legt een ander het hem uit. Toen ik in deze klas kwam, ben ik voor alle vakken begonnen op B-niveau, en heb ik even gewacht tot de cijfers kwamen. Nu doe ik aardrijkskunde en Nederlands op C-niveau."

Jeneysa →

"De boeken die we gebruiken, zijn voor alle kinderen hetzelfde, of ze nu een mavo-, havo- of vwo-advies hebben. Maar de opdrachten en de vragen kunnen verschillen. Dat vind ik fijn, want je hebt gewoon te maken met verschillende niveaus. Ik vind dat de toetsen goed in elkaar zitten en dat iedereen die op z'n eigen niveau kan doen. Dat werkt heel goed. Maar eerlijk gezegd merk ik verder niet veel van de niveauverschillen; ik hou me er ook niet zo mee bezig."

Suzan →

"Je weet wel wie welk niveau heeft, dat merk je bijvoorbeeld als de havo-kinderen wat extra uitleg krijgen, of als de vwo-kinderen een andere paragraaf uitgelegd krijgen dan bij de havo. En in de eerste en de tweede heb je bijna allemaal dezelfde boeken, maar in de derde hebben havo en vwo voor de meeste vakken andere boeken."

← An-Na

"Op de SSgN maakt je niveau niets uit. Misschien komt dat omdat we geleerd hebben om als klas samen te zitten in allerlei niveaus waarvan we zelf vaak niet eens doorhebben dat ze verschillen. Daarom maken we er ook geen probleem van. We leren iemand kennen zoals die is, en het niveau speelt daarbij geen rol."

Zijn er eigenlijk wel nadelen aan een brede brugklas?

← Lonne

"Wat ik vreemd vind, is dat je geen vraag aan de docent kunt stellen als hij een groep andere kinderen instructie geeft. Je moet dan maar zelfstandig gaan werken, je kunt ook andere kinderen niks vragen omdat je dan de uitleg stoort."

← An-Na

"Ik zit nu naast een paar meiden die een lager niveau hebben, en dat vind ik meestal helemaal niet erg. Maar soms is het wel vervelend, omdat er heel vaak wat aan mij wordt gevraagd, dan kom ik niet aan m'n eigen werk toe en moet ik dat thuis afmaken. Maar het is in principe natuurlijk ook fijn om andere mensen verder te helpen."

"Wat wel een nadeel is: als je vrienden bent met iemand die een ander niveau heeft, dan kun je niet altijd samenwerken, omdat je vaak andersoortige opdrachten krijgt."

← Sebastian

Suzan →

"Klopt wat Sebastian zegt! Soms is het heel chill om met een bepaald iemand samen te werken, maar dat kan dan opeens niet meer omdat die een ander niveau heeft gekregen. Heel leuk dus dat je vrienden met allerlei mensen wordt, maar wel jammer dat je dan niet met die vriend of vriendin kunt samenwerken omdat die een andere opdracht heeft."

6

SCHOOL-
PORTRET
ACADEMIE TIEN,
UTRECHT

6.1 Schoolportret

De school als mini-maatschappij

- Academie Tien is een middelbare school in Utrecht (Leidsche Rijn) voor mavo, havo en vwo. De school heeft ongeveer 900 leerlingen.
- De brede brugperiode op Academie Tien biedt plaats aan leerlingen met mavo-, havo- en vwo-advies.
- Leerlingen kunnen vanaf hun 10e terecht op Academie Tien. De meeste leerlingen stromen in na de basisschool. Na de tweede klas komen leerlingen terecht in 3 mavo of 3 havo/vwo. Na de 4e klas splitsen ook havo en vwo zich op.

A10

Academie Tien staat voor leren met lef. Dat is direct duidelijk als je de school binnenstapt. Het tijdelijke gebouw in de Utrechtse wijk Leidsche Rijn mag dan van buiten wat koel of saai overkomen, van binnen bruist het van de bedrijvigheid en creativiteit.

Het gaat hier op school net wat anders dan op veel andere scholen. Hier staat leren vanuit verwondering en grote vragen centraal. Daarom krijg je er geen gewone toetsen, geen cijfers en geen lessen uit reguliere lesboeken. In plaats daarvan maak je als afsluiting van elke periode een grote eindopdracht waarin je antwoord geeft op de 'grote vraag' die in die periode centraal heeft gestaan, zoals 'Waarom komen mensen in verzet?'. Deze eindopdracht wordt aan de hand van leerdoelen beoordeeld met een van de drie kwalificaties *in ontwikkeling*, *beheerst* of *expert*. Volgens een leerling is deze manier van beoordelen "(...) wat positiever. Het betekent dat als je iets nog niet zo goed kunt, dat je het nog steeds kunt leren, in plaats van dat je bijvoorbeeld een 4 krijgt".

De lessen en materialen die gebruikt worden, zijn volledig afgestemd op de 'grote vragen'. Hiervoor wordt niet gebruikgemaakt van bestaande methodes, maar ontwikkelen de docenten van Academie Tien zelf hun eigen materiaal. Volgens hen kan je alleen op deze manier de heterogene groep leerlingen goed bedienen.

Want misschien wel het grootste verschil met veel andere scholen zijn de klassen waarin leerlingen op Academie Tien les hebben. Alle leerlingen zitten, van mavo tot en met vwo, de eerste twee jaar samen in de klas, waarin ze dezelfde lessen volgen. Hiermee hoopt de school leerlingen gelijke kansen te geven om zich volledig te ontwikkelen.

Een leerling zegt hierover: "Je hebt hier nog langer de ruimte om te laten zien wat je kunt en waar je goed in bent. Het is ook fijn dat je kunt leren van andere leerlingen in de klas. En je kunt altijd wel iets van andere leerlingen leren, ook als je al vwo hebt. Want iedereen doet dingen anders, en daar kun je altijd wat van leren."

De visie dat iedereen van iedereen kan leren in een brede klas, wordt op Academie Tien breed gedeeld. Zo legt een docent uit: "Leerlingen in een homogene klas denken vaak op een vergelijkbare manier. Wanneer je een mavo- en een vwo-leerling bij elkaar zet, kijken ze vanuit verschillende gezichtspunten naar het vak en leren ze daarbij van elkaar." Deze uitwisseling van verschillende achtergronden brengt volgens de rector een rijkdom aan inzichten, kennis en ervaringen met zich mee.

Daarbij gaat het op Academie Tien niet alleen om leren op cognitief gebied. Júíst niet zelfs. Er wordt op de school uitgegaan van een holistische benadering. Dit betekent dat er naast en tijdens de gewone schoolvakken veel ruimte is voor filosofische en maatschappelijke vragen zoals 'Wie ben ik? Hoe ga ik om met mensen die anders zijn dan ik? En welke rol heb ik in de maatschappij?'

Om deze vragen goed te kunnen beantwoorden, is heterogeniteit binnen de klas belangrijk. Een docent zegt hierover: "Het belangrijkste voordeel is wel dat brede klassen je laten inzien dat de maatschappij niet één groep is. Er zijn zo veel verschillen in de maatschappij, qua mensen, maar ook qua normen en waarden. Zo'n brede klas zorgt ervoor dat je elkaar ondanks die verschillen leert kennen en waarderen. En bovendien kunnen leerlingen zich op verschillende manieren optrekken aan elkaar."

Heterogeniteit draait op Academie Tien dus om twee aspecten: het samenbrengen van leerlingen van verschillende niveaus én het samenbrengen van leerlingen met verschillende achtergronden en perspectieven. In de woorden van de rector: "Het onderwijs is de laatste plaats in de Nederlandse maatschappij waar je kinderen 'gedwongen' met elkaar kunt laten kennismaken."

Leerlingen zelf zijn zich niet zo bewust van al die verschillende achtergronden en niveaus in de klas. Vriendschappen ontstaan op basis van gemeenschappelijke interesses of gewoon omdat je elkaar aardig vindt, niet omdat je hetzelfde niveau 'doet'. Bovendien kunnen leerlingen van verschillende niveaus vaak samen werken aan vergelijkbare opdrachten, waarbij havo- en vwo-leerlingen net wat meer uitgedaagd worden dan vmbo-leerlingen.

Die uitdaging zit hem in de opdrachten zelf, maar kent een extra prikkel doordat leerlingen zaken aan elkaar moeten uitleggen. Een ouder zegt hierover: "Als mijn dochter iets goed begrijpt en ze werkt samen met iemand die het niet goed begrijpt, dan zal ze het aan de ander moeten uitleggen. En doordat zij het uitlegt, maakt zij ook weer een verdiepingsslag in haar leren."

Elke leerling op Academie Tien bewandelt zijn eigen unieke route door de school. Sommige leerlingen komen hier al op hun tiende; de meeste anderen komen hier na groep 8 binnen. Velen van hen kiezen niet specifiek voor de school vanwege de brede klassen, maar eerder omdat de school in de buurt is, vanwege de kleinschaligheid, of omdat er toevallig al een broer of zus op Academie Tien zit.

Leerlingen worden op Academie Tien aangespoord om in een veilige, gestructureerde omgeving veel eigen verantwoordelijkheid te nemen. Eigenaarschap over je eigen leerproces én leven is dan ook een belangrijk leerdoel op deze school. Dat is ook terug te zien bij het bepalen van het niveau van een leerling. Daarbij wordt de inbreng van de leerling en zijn ouders serieus genomen. Een docent: "Er is veel ruimte om daarover in gesprek te gaan en te kijken wat de mogelijkheden zijn voor de leerling in kwestie." Zo zijn er ook leerlingen die vakken op verschillende niveaus volgen. Volgens een ouder heeft dat als belangrijk voordeel dat een leerling meer zelfvertrouwen krijgt omdat hij niet alle vakken hoeft af te stemmen op z'n zwakste vak.

Dit alles biedt zowel op cognitief als niet-cognitief vlak veel voordelen voor leerlingen. Toch zijn er ook uitdagingen, met name om elke leerling goed te kunnen bedienen. Een docent zegt hierover: "Het [is] lastig om als docent alle leerlingen voldoende te kunnen uitdagen. Ik probeer ervoor te zorgen dat het voor elke leerling uitdagend is, en dat het tegelijkertijd niet té uitdagend is voor anderen." Voor docenten heeft dit als gevolg dat zij vaak verschillende lesvarianten voorbereiden voor één les, om zo iedereen te kunnen bedienen.

Om deze brede klassen op een succesvolle manier te onderwijzen, moet je veel in je mars hebben, zegt een docent: "Als docent ben je geschikt voor Academie Tien als je het oké vindt dat er dingen schuren. Als je kunt botsen met leerlingen en collega's, maar altijd bereid bent om de relatie dan weer te herstellen. Je moet echt nieuwsgierig zijn naar de leerling als mens. Je moet een stapje harder willen werken dan op een school waar alle processen al zijn ingesleten." Dat vraagt veel van je, merken ook de collega's van deze docent. Tegelijkertijd levert het ze ook veel op: "Je leert heel goed te differentiëren en wordt heel erg uitgedaagd, daar houd ik van. Je wilt ervoor zorgen dat elke leerling echt optimaal bediend wordt, en daar word je je hier heel bewust van."

Meer weten over Academie Tien Utrecht?

6.2 Interview

“Verwondering is ons uitgangspunt”

Een middelbare school waar je op je tiende al naartoe kan. Geen cijfers, maar rubrics³. Vakken als Leren, Ethiek en Filosofie, kortweg LEF, en Leren en Ontwikkelen, LEO. Nee, Academie Tien is geen school van dertien in een dozijn. Geen wonder dus dat ook de brugperiode net zo lang duurt als ze breed is. Rector Albert Wijnsma en schoolleider René van Bommel leggen graag uit waarom.

‘Academie Tien is een school waar we leerlingen laten kennismaken met de wereld én met zichzelf. We willen ruimte bieden om te ervaren en na te denken hoe de wereld in elkaar zit en welke plek je daarin wilt innemen. Daarom is verwondering het uitgangspunt van het onderwijs dat wij met elkaar maken,’ zo staat het in de eigen *Schoolgids*. En om die verwondering te kunnen voeden, kan de brugperiode eigenlijk niet lang genoeg duren, zeggen Albert Wijnsma en René van Bommel in koor: “Hoe meer je leerlingen de ruimte geeft om zichzelf te ontdekken en te snuffelen aan de verschillende kennis- en vaardigheidsniveaus, hoe beter ze tot hun recht komen. Ze moeten genoeg tijd krijgen om dát pad en dié leerroute te kiezen die bij ze past.”

Plek en visie

Als een leerling op Academie Tien binnenkomt, zit hij een paar jaar lang in een vaste leergemeenschap. Hij begint als jongste en eindigt als oudste. Zijn docenten zitten ook in die gemeenschap, en zijn medeleerlingen hebben verschillende niveaus, legt Van Bommel uit: “Idealiter hebben we een gelijke verdeling tussen leerlingen met mavo-, havo- en vwo-advies. Waarbij gezegd moet worden dat het lastiger blijkt om leerlingen met een vwo-advies te werven dan met een mavo-advies.” Maar daar komt gaandeweg verandering in, toont Wijnsma zich optimistisch: “Uit onderzoek blijkt dat kinderen met lager opgeleide ouders vaker kiezen voor een school in de omgeving, en dat kinderen met hoger opgeleide ouders vaker kiezen voor een school met visie. We proberen de diversiteit binnen de school dan ook te waarborgen door al bij de werving op beide groepen in te zetten, zowel door de plek waar de school staat als door de visie die we uitdragen.”

³ De beoordeling van opdrachten op Academie Tien vindt plaats op basis van leerdoelen. Deze leerdoelen zijn verwerkt in afsluitende opdrachten die leerlingen inleveren. Hiermee krijgen docenten en coaches inzicht in welke kennis en vaardigheden leerlingen beheersen en welke leerdoelen nog in ontwikkeling zijn. Aan de hand van zogeheten ‘rubrics’ wordt weergegeven welke leerdoelen leerlingen beheersen en op welk niveau.

Een andere planeet

Natuurlijk wijkt niet alles op Academie Tien af van de norm. Zo duren de lessen 50 minuten, net als op de meeste andere vo-scholen in Nederland. Maar de inhoud en opbouw van die lessen is wel uniek, zegt Van Bommel: “Het grote verschil is met wie je in de klas zit en hoe je onderwijs aangeboden krijgt. Altijd staan verwonderingsvragen centraal: ‘Waarom komen mensen in opstand? Hoe brengen we orde aan in taal? Kunnen we op een andere planeet leven?’. Leerlingen worden bij het beantwoorden van die vragen beoordeeld aan de hand van *rubrics*. Ons belangrijkste doel is om de verwondering van leerlingen te prikkelen, niet om ze hoge cijfers te laten halen.” Een ander groot verschil met reguliere vo-scholen is het vakkenpakket: “Tijdens filosofie, LEF en LEO wordt expliciet geoefend met vragen als: ‘Hoe sta ik in het leven? Hoe leer ik luisteren? Hoe ga ik een gesprek aan met de ander?’”

Een continuüm van niveaus

Omdat de school werkt met grote vragen, hebben de leerlingen zelf een groot aandeel in het niveau waarop ze leren, legt Wijnsma uit: “Als we bijvoorbeeld bij wiskunde vragen: wat is ruimte voor jou, dan zal de ene leerling denken aan het heelal. En die kan dan bij wijze van spreken aan de slag met de snaartheorie. Maar een andere leerling denkt bij ruimte aan een voetbalveld of een sporthal. Die gaan daar dan bijvoorbeeld de oppervlakte dan wel de inhoud van berekenen. Daarbij staat centraal dat alles bestaat in balansen. Er is een continuüm van niveaus waarop leerlingen zitten, en elke leerling bepaalt – samen met de docent – zijn eigen niveau.”

Hoofd, hart en handen

De intensiteit van het onderwijs op een revolutionaire school als Academie Tien vereist een enorme betrokkenheid van de mensen die er lesgeven. Goede docenten zijn van levensbelang voor elke school, maar in dit geval zijn de eisen die er aan ze gesteld worden wel uitzonderlijk hoog, geeft Wijnsma toe: "We investeren in de docenten, en daarmee ook indirect in de leerlingen. Je hebt extreem slimme en goede docenten nodig. Niet alleen qua hoofd, maar ook qua hart en qua handen. Je moet als docent een spinnenweb van relaties kunnen weven in de klas, en tegelijkertijd moet je het curriculum van binnen en buiten kennen en kunnen overzien. We hebben het dan niet over een eerste- of tweedegraads docent, maar over een nieuw type docent."

Topsport

Dat nieuwe type docent komt op school om half acht 's ochtends en gaat om half acht 's avonds weer naar huis, zegt Van Bommel: "Het is topsport. Je moet als docent ook echt overtuigd zijn van de visie van de school, want anders heeft het geen zin en ga je tegen te veel dingen aanlopen." "We proberen docenten wel te faciliteren door ze ruimte te geven in hun rooster voor hun eigen ontwikkeling en scholing", laat Wijnsma weten. "Daarbij is het opleidingshuis dat we intern aanbieden van belang. Daar worden docenten binnen de school opgeleid en bijgeschoold. Ik vind dat opleiden en ontwikkelen nooit losgekoppeld kan worden van de school. Het is raar om te veronderstellen dat docenten op hun 21ste wel uitgeleerd zijn."

Onzin

Het is bepaald geen sinecure om iedere leerling op zijn eigen niveau aan te spreken en uit te dagen, laat Van Bommel desgevraagd tot slot weten: "Hoe differentieer je op wat een leerling aankan? Dat zijn we al doende aan het leren. Dat is best een zoektocht. Want het is natuurlijk zo dat je de ene leerling makkelijker uitdaagt dan de ander." Wijnsma vult aan: "Daarbij speelt een rol dat je een technische lijn hebt en een ideologische lijn. De eerste gaat heel erg om de verdieping op cognitief gebied. Maar ook op die ideologische lijn - waarbij het bijvoorbeeld gaat om samenwerken en samenleven - kun je leerlingen ontzettend uitdagen, vaak juist ook de leerlingen die cognitief sterker zijn." Maar zijn dat soort leerlingen dan misschien niet beter af op een klassieke vwo-school, liefst een categoriaal gymnasium? Van die suggestie moet Wijnsma niets hebben: "Ik vind een categoriaal gymnasium een schoolvoorbeeld van een leerfabriek. Daar is al van tevoren bepaald hoe een leerling er binnen moet komen en er uit moet gaan. Het feit dat je ervan uitgaat dat elk kind zich hetzelfde ontwikkelt, en dat alleen dat cognitie echt belangrijk is, vind ik grote onzin."

7

SCHOOL-
PORTRET
VOX COLLEGE,
AMSTERDAM

7.1 Schoolportret

Projecten als verbindende factor

- Het Vox College is een middelbare school in Amsterdam (Noord) voor vmbo, havo en vwo. De school heeft ongeveer 250 leerlingen.
- Je kunt als leerling terecht in de brede brugperiode van het Vox College met een advies van vmbo-basis tot en met vwo.
- Op het Vox College hebben leerlingen van alle niveaus gezamenlijk les in de vorm van projecten. Met name tijdens de eerste 2 jaar spelen deze projecten een grote rol in het curriculum.

Vox

Projecten als verbindende factor

“Ik denk dat het belangrijkste is dat elke leerling kan ontdekken waar hij goed in is en daarin verder kan leren”, zegt Kris, docent geschiedenis op het Vox College. Leren op het Vox College is het beste uit jezelf leren halen – een duidelijke visie. Alle leerlingen en medewerkers werken hard om dit doel te realiseren. Hoe gaan zij hier, op hun school in Amsterdam-Noord, mee aan de slag?

Drie hoofdlijnen maken dit mogelijk. Zo wordt er 1) gewerkt in projecten, waar leerlingen leren over de wereld en over zichzelf. Voor dat leren is extra aandacht en ruimte tijdens 2) de coachtijd. En wat het allemaal nog specialer maakt? Op het Vox College doen ze dit 3) met alle niveaus bij elkaar: leerlingen van vmbo, havo en vwo ontmoeten elkaar in de klas.

Zes jaar geleden startte het Vox College. Toen al direct werkend met de brede brugklassen en *Project Based Learning*. Alle lessen werden toen gegeven in projecten. Tegenwoordig ziet dit er anders uit: leerlingen werken in de onderbouw zestien uur per week aan projecten, waarbij alle niveaus samenkomen. De overige uren worden besteed aan coachtijd en lessen in de kernvakken: Nederlands, Engels en wiskunde. Voor havo/vwo is Spaans daarnaast ook een kernvak. Deze vakken worden op niveau gegeven, verdeeld over een vmbo basis/kader-klas, een vmbo-t-klas en een havo/vwo-klas.

De coachtijd bestaat uit de momenten in de week waarop de leerlingen met hun coach zijn – een persoonlijke begeleider die maximaal vijftien leerlingen ondersteunt. Elke dag start met een kwartier met de coach. Tijdens dit kwartier worden actualiteiten besproken – een moment om in verbinding te staan met de maatschappij. Elke woensdag hebben de leerlingen

ook een coach-uur, waar zij aan zelfontwikkeling werken. Hier is ruimte om het te hebben over persoonlijke ontwikkeling en zelfvertrouwen, maar ook om elkaar én de eigen interesses beter te leren kennen. Het draait om persoonlijke aandacht: de leerlingen op het Vox College worden écht gezien.

Richting de bovenbouw wordt er meer lesgegeven op niveau en in de kernvakken, om de leerlingen goed voor te bereiden op de eindexamens. De verandering van volledig, naar gedeeltelijk projectmatig leren, is een goede zet geweest, waaruit het lerend vermogen van Vox blijkt. Wanneer we namelijk vragen of leerlingen het zouden zien zitten om uitsluitend projectmatig les te krijgen, antwoordt Vera uit 4 havo: “Ik denk dat je dan niet genoeg leert voor je eindexamen.” De combinatie met het volgen van reguliere vakken heeft voor haar dan ook verreweg de voorkeur.

Het Vox College geeft dus deels op niveau en deels heterogeen les. Uit de gesprekken met medewerkers en leerlingen blijkt: juist in die heterogene, projectmatige lessen zit een enorme meerwaarde. Heterogene groepen en projectmatig werken, versterken elkaar ook, zegt Kris: “Het projectonderwijs dat wij geven is een heel andere manier van lesgeven. Maar dat sluit juist heel goed aan bij die heterogene klassen.”

In het projectonderwijs komen verschillende vakken bij elkaar. Zo leren de leerlingen van Vox de lesstof op een betekenisvolle manier. Niet (alleen) uit boeken, maar verbonden aan de werkelijkheid en de maatschappij: echt gekoppeld aan ‘doen’.

De aansluiting tussen projectonderwijs en de heterogene klassen zit dus goed. Toch zien de leerlingen ook een klein nadeel aan de manier van leren op het Vox College. Het is namelijk soms 'rommelig' op school, vinden ze. Noah uit de eerste klas geeft aan: "Veel dingen worden kort van tevoren bepaald of geregeld." De leerlingen begrijpen wel dat hun school nog in ontwikkeling is, dus dat dit problemen zijn die elke startende school ervaart, zegt Wiek: "Vox is gewoon leuk, maar soms wel wat vaag."

Er zijn, naast deze kleine kanttekening, ook nog meer voordelen aan *Project Based Learning*. Projectonderwijs maakt differentiëren beter mogelijk, leggen docenten ons uit. Zo zorgt het ervoor dat er niet altijd een vastgelegde lesmethode gebruikt hoeft te worden. "Veel docenten houden best wel vast aan een methode. Maar als je die helemaal van A tot Z volgt, is differentiëren per niveau veel moeilijker. Wij laten daarom methodes en boeken best wel los." (Robbert, docent wiskunde).

Het differentiëren in de projecten werkt op verschillende manieren; soms krijgen leerlingen een andere opdracht, soms krijgen leerlingen verschillende rollen, en soms is er sprake van verbredings- of verdiepingsuren.

Afhankelijk van hun niveau krijgen sommige leerlingen een extra opdracht bij een project. Dit zorgt voor extra uitdaging, maar dat wordt niet door elke leerling als positief ervaren. Vera, een leerling uit 4 havo legt uit: "Het lastige is dat er weinig vwo'ers zijn en zij daardoor soms minder aandacht krijgen. De extra opdracht is dan een soort afdankopdracht". Vwo 4-leerling Wiek beaamt dit: de extra opdrachten vond hij niet altijd leuk of inspirerend om te doen.

Desondanks zijn de leerlingen én docenten heel enthousiast over het werken aan de projecten. Wanneer we vragen naar voorbeelden van leuke projecten, kan het niet op: "Ik vind de projecten van mens en maatschappij leuk!" (Noah, eerste klas); "Voor wiskunde hadden we een project Sinterklaasurprise maken. Daar moest je dan figuren als een kubus in verwerken - en je kreeg cadeautjes!" (Zehra, eerste klas); "Verder hadden we een project over 'Het perfecte schot' bij voetbal, ook voor wiskunde. Daarbij leerden we over parabolen. En vervolgens moest je dan een brief schrijven naar een voetbalclub over wat je had geleerd. En in een ander project moesten we zelf lijm, shampoo en suiker maken bij natuurkunde." (Rosa, havo 5).

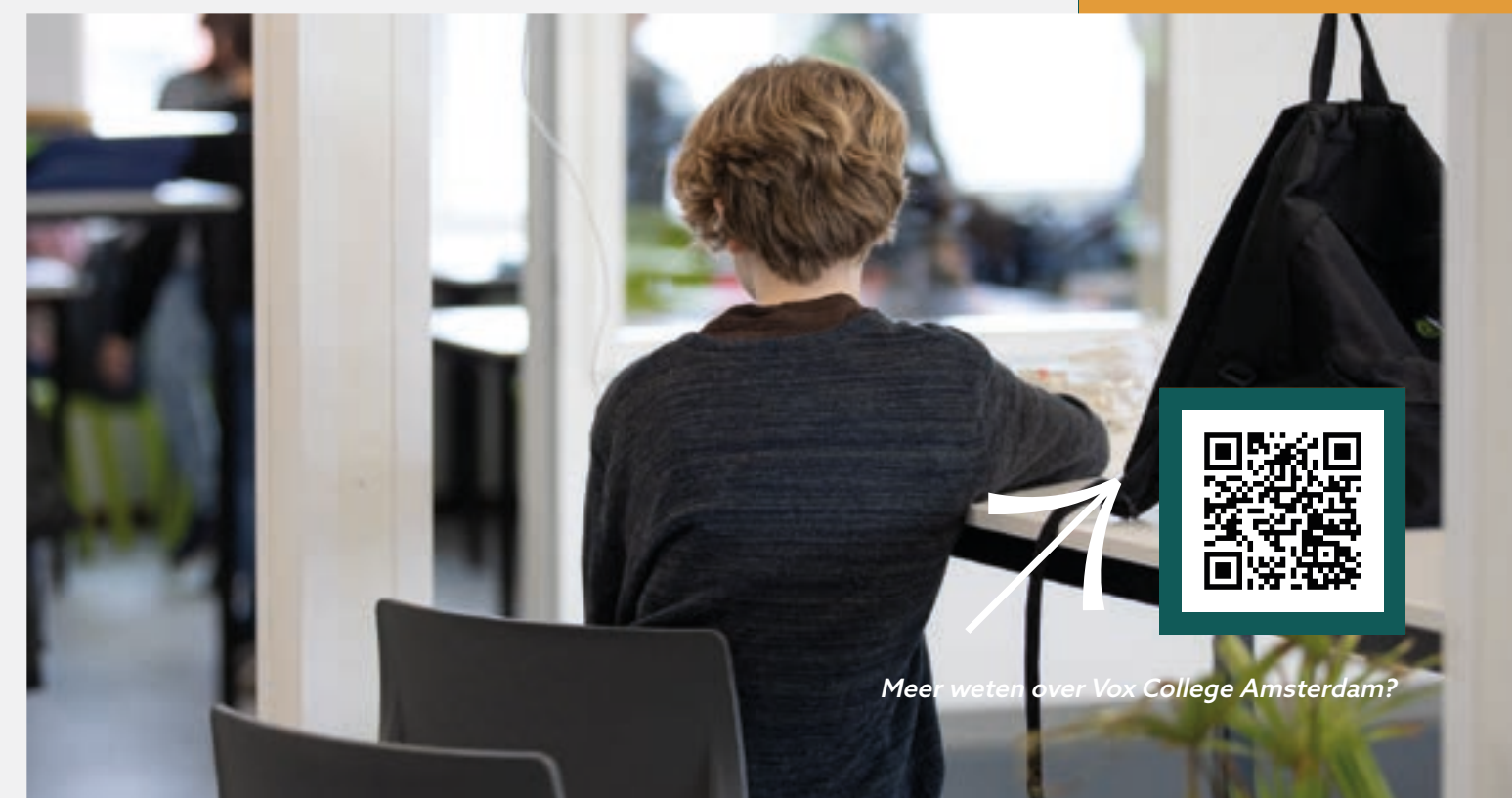
De leerlingen werken aan de projecten in gemengde groepen: van vmbo tot en met vwo-niveau. Dit bevalt goed, vindt Rosa: "Ik vind het bij projecten ook juist leuk dat je de projecten met de verschillende niveaus doet." Dat het leuk is, daar zijn de andere leerlingen het over eens. Maar projectmatig werken in heterogene groepen heeft nog veel meer voordelen.

Zo kun je echt veel van elkaar leren - niet alleen de vmbo'er van de vwo'er, maar ook andersom. "De vwo'er denkt meer met z'n hoofd, en vmbo'ers kunnen vaak veel beter dingen doen." (Sam, eerste klas). Juist die verschillende manieren van leren en zo ván elkaar leren, is een grote meerwaarde, zegt ook docent Kris: "Ik vind: als je leerlingen scheidt, dan onthoud

je leerlingen ook van kennis. Waarom zou een kader-leerling bepaalde dingen niet hoeven te weten?" Maar juist ook wat betreft de niet-cognitieve ontwikkeling doet het werken in een brede brugklas veel. Zo doorbreekt het de ideeën over 'hoge' en 'lage' niveaus, zegt haar collega Robbert: "Leerlingen kijken niet neer op een niveau wat lager is. Dat is de essentie van de school. Het maakt de leerlingen begripvol."

Dat dit niet enkel een idee is, maar de realiteit is op het Vox College, blijkt in de gesprekken met de leerlingen. Zo vertelt Wiek over een vriendje dat verbaasd is dat hij met alle niveaus door elkaar lessen heeft. Wiek zelf vindt dat helemaal niet gek, en juist leuk en leerzaam. Vera zegt hierover: "Je doorbreekt de stereotypes van 'laag' en 'hoog' in de klas."

Het Vox College is dus echt een school in ontwikkeling, maar de docenten en de leerlingen geloven volledig in het vernieuwende concept. Het beseft dat je juist sámen het beste uit elkaar kunt halen, leeft er 'breed': samen leren werkt!

Meer weten over Vox College Amsterdam?

7.2 Interview 'Ik voelde me meteen veilig'

Stella Griekspoor zit op het Vox College in de vierde klas van de havo. Ze is bepaald geen doorsnee-leerling, en laat die nou juist van harte welkom zijn op die school. De verlengde brugperiode heeft er mede toe bijgedragen dat ze zich veilig en geaccepteerd kon voelen. Iets wat niet altijd het geval is geweest...

Al sinds haar prille jeugd weet Stella Griekspoor wat ze wil worden: circusartiest. En welke opleiding je daarvoor moet volgen: de Hogeschool voor de Kunsten in Rotterdam. En dat je minimaal een havo-diploma moet hebben om daar toegelaten te worden. Het kwam dus mooi uit dat ze een havo-advies kreeg van haar basisschool in Amsterdam-Oost. Vol goede moed begon ze op een vo-school in dat stadsdeel in de eerste klas van de havo – maar dat viel vies tegen, vertelt ze: "Ik merkte dat ik niet geaccepteerd werd door de mensen om mij heen. Ik had geen goede klik met ze, de manier waarop ik denk werd niet geapprecieerd, niet door de medeleerlingen maar ook niet door de school. Ik ben nogal voortvarend, meld me overal voor aan, maar vind dan ook dat ik overal mijn mening over mag geven. Dat vond die school niet; ik trok volgens hen te veel mijn mond open."

Een perfecte match

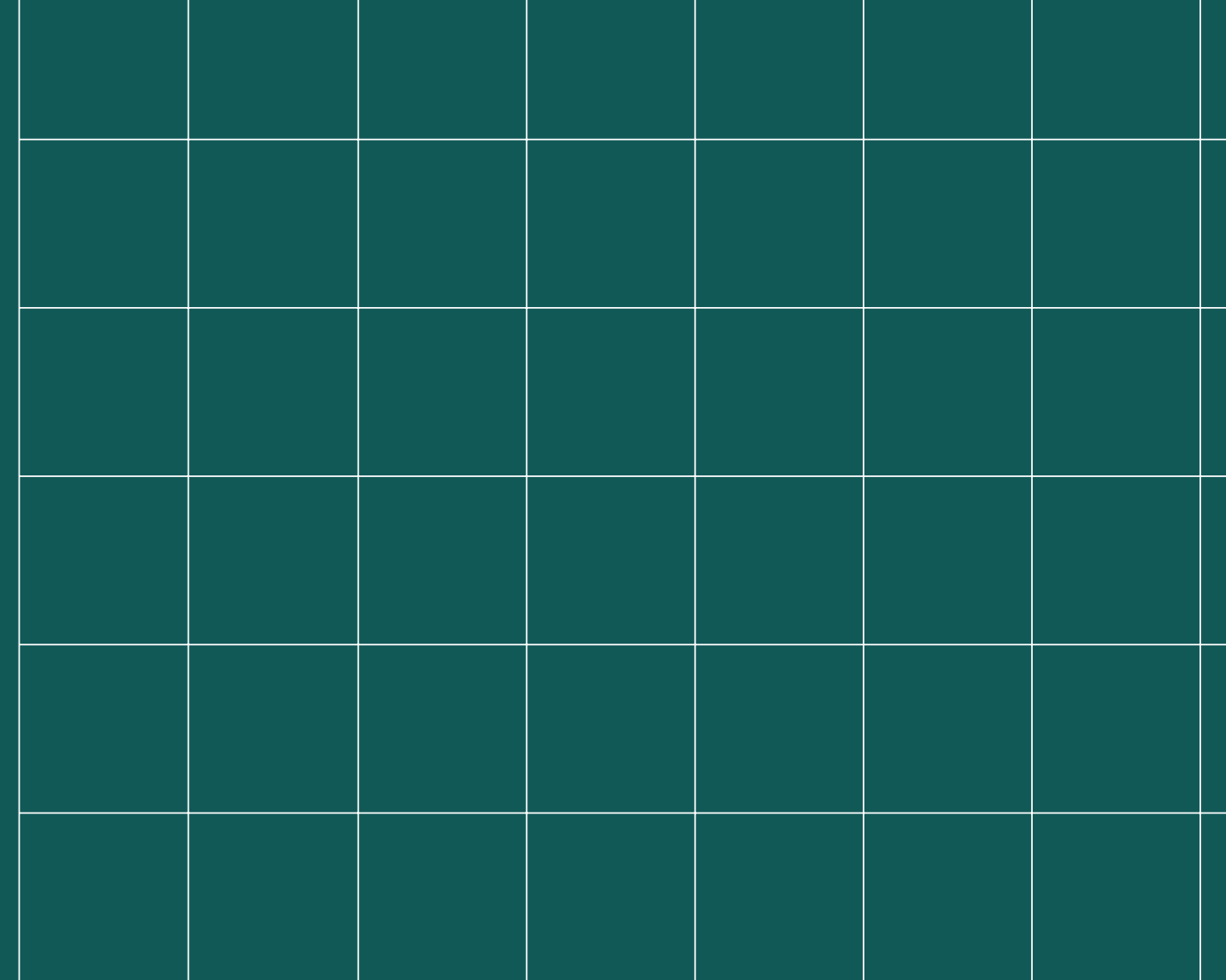
Naar een andere school dus, en dat werd het Vox College in Amsterdam-Noord, aan de overkant van het IJ. "Een goede vriendin van me zat op deze school, en die vond het er tof. Wat me bovendien erg aantrok was de projectmatige aanpak van het onderwijs – ik was op de basisschool gewend om zo te werken. En Vox is een perfecte match gebleken. Ik voelde me meteen veilig, maakte vrienden, de leraren waren superaardig ..." *And the rest is history.* Stella zit anno 2022 in de vierde van de havo en kan tevreden terugblikken op haar brede brugjaren: "Ik vond het interessant om met mensen van verschillende niveaus in één klas te zitten. Iedereen heeft weer een andere manier van denken en werken. En dat geeft in een project waaraan je samen vormgeeft, altijd weer verrassende nieuwe inzichten."

Gender and Sexuality

Natuurlijk heeft ze zich ook op het Vox College weer voor van alles en nog wat aangemeld. Zo was ze klassevertegenwoordiger in de tweede en de derde, en wil ze nu in de MR-deelraad. Maar ze is ook en vooral voorzitter van de Gender and Sexuality Alliance op het Vox, een van origine Amerikaanse organisatie die door heel Nederland op middelbare scholen actief is om ervoor te zorgen dat iedereen zich veilig kan voelen, ongeacht gender of seksuele geaardheid. Haar inzet op dat thema is niet toevallig: "Ik ben zelf gay, en dat was ook een van de redenen dat ik op die eerste – christelijke – havo niet geaccepteerd werd. Maar ook op het Vox werd ik eerst door leerlingen uit andere klassen nog uitgescholden, dus heb ik een brief aan de schoolleiding geschreven en aangeboden dat ik er wat aan wilde doen. Ik heb die GSA toen zelf opgericht. Er zitten tien leerlingen en een docent in, we geven voorlichting en organiseren evenementen zoals de Paarse Vrijdag." Het is duidelijk: voor Stella Griekspoor is geen zee te hoog. Laat staan een trapeze in de nok van een circustent...

Bedankt!

Dankwoord

Om tot deze publicatie te komen spraken wij ouders, docenten, leerlingen en schoolleiders van OSB Amsterdam, Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen, Vox College en Academie Tien. Het proces doorliepen wij samen met medewerkers van de gemeente Amsterdam.

Daarom danken wij Abida, Albert, An-Na, Anne, Anneke, Clifton, Demi, Diya, Fiona, Guido, Ilse, Isabelle, Jaap, Jamie, Janneke, Jeneysa, Josh, Judith, Karima, Kris, Lonne, Marcel, Marloes, Maryse, Mersa, Miranda, Noah, Pascale, Raf, Rebekka, Renata, René, Robbert, Robbert, Rosa, Sam, Sanne, Sebastian, Serlynn, Shanaya, Sophie, Suzan, Vera, Wiek, Wil en Zehra voor hun inzichten, input en inspiratie voor deze publicatie. Zonder jullie lag deze publicatie er niet. Hartelijk dank allen!

Bronnnen

Bronnen

1. Alegre, M. À., & Ferrer, G. (2010). School regimes and education equity: some insights based on PISA 2006. *British Educational Research Journal*, 36(3), 433-461.
2. Borghans, L., Diris, R., Smits, W., & de Vries, J. (2012). *The Impact of Early Tracking on Later-life Outcomes: An Instrumental Variable Approach*. Discussion Paper, 7 (143).
3. Brunello, G., & Checchi, D. (2007). Does school tracking affect equality of opportunity? New international evidence. *Economic policy*, 22(52), 782-861.
4. Chmielewski, A. K., Dumont, H., & Trautwein, U. (2013). *Tracking effects depend on tracking type: An international comparison of students' mathematics self-concept*. *American Educational Research Journal*, 50, 925-957. doi:10.3102/0002831213489843
5. Dillenbourg, P., Baker, M. J., Blaye, A., & O'Malley, C. O. (1996). *The evolution of research on collaborative learning*. Oxford: Elsevier, 189-211.
6. Dupriez, V., Dumay, X., & Vause, A. (2008). How do school systems manage pupils' heterogeneity?. *Comparative Education Review*, 52(2), 245-273.
7. EEF. (2018). *Setting or streaming. Negative impact for very low cost, based on limited evidence*.
8. Elffers, L. (2018). *De bijlesgeneratie: Opkomst van de onderwijscompetitie*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
9. Heemskerk, I., Veen, A. & Van Stigt, A. (2021). *Effecten van brede brugklassen*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
10. Hanushek, E. A., & Wößmann, L. (2006). Does educational tracking affect performance and inequality? Differences-in-differences evidence across countries. *The Economic Journal*, 116(510), C63-C76.
11. Horn, D. (2009). Age of selection counts: a cross-country analysis of educational institutions. *Educational research and evaluation*, 15(4), 343-366.
12. Issroff, K., & del Soldato, T. (1996). *Incorporating motivation into computer-supported collaborative learning*. In Proceedings of European conference on artificial intelligence in education. Ficha Tecnica, Lisbon.
13. Korthals, R. A. (2015). *Tracking students in secondary education : consequences for student performance and inequality*. ROA. <https://doi.org/10.26481/dis.20150618rk>
14. Kuyper, H., & Werf, G. J. (2012). *Excellente leerlingen in het voortgezet onderwijs: schoolloopbanen, risicofactoren en keuzen*. GION, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs.
15. Lavrijsen, J., Nicaise, I. & Wouters, T. (2013). *Vroege tracking, kwaliteit en rechtvaardigheid. Wat het wetenschappelijk onderzoek ons leert over de hervorming van het secundair onderwijs*. Leuven: HIVA.
16. Luyten, J. W. (2008). *Empirische evidentie voor effecten van vroegtijdige selectie in het onderwijs*. Universiteit Twente, Vakgroep Onderwijsorganisatie en -management.
17. Naaijer, H. M., Spithoff, M., Osinga, M., Klitzing, N., Korpershoek, H., & Opdenakker, M. C. (2016). *De overgang van primair naar voortgezet onderwijs in internationaal perspectief: Een systematische overzichtsstudie van overgangstransities in relatie tot kenmerken van verschillende Europese onderwijsstelsels*. GION onderwijs/onderzoek.
18. Neber, H., Finsterwald, M., & Urban, N. (2001). *Cooperative learning with gifted and high achieving students: A review and meta-analyses of 12 studies*. *High Ability Studies*, 12(2), 199-214. doi:10.1080/13598130120084339
19. Onderwijsraad (2010) *Vroeg of Laat*. Den Haag: Onderwijsraad.
20. Onderwijsraad (2019). *Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel. Stand van educatief Nederland 2019*. Den Haag: Onderwijsraad.
21. Onderwijsraad (2021). *Later selecteren, beter differentiëren*. Den Haag: Onderwijsraad.
22. Patrick, H., Bangel, N. J., Jeon, K. N., & Townsend, M. A. R. (2005). *Reconsidering the issue of cooperative learning with gifted students*. *Journal for the Education of the Gifted*, 29, 90-108.
23. Sociaal en Cultureel Planbureau (2021). *Samen of gescheiden naar school: de betekenis van sociale scheiding en ontmoeting in het voortgezet onderwijs*. Den Haag: SCP.
24. Thoonen, E. E. J. (2012). *Improving classroom practices: the impact of leadership, school organizational conditions, and teacher factors*. Amsterdam: UvA.
25. Van de Werfhorst, H., Elffers, L., & Karsten, S. (2015). *Onderwijsstelsels vergeleken: leren, werken en burgerschap. Didactief onderzoek*.
26. Van der Steeg, M., Vermeer, N., & Lanser, D. (2011) CPB Policy brief 05. Nederlandse onderwijsprestaties in perspectief.
27. Van Elk, R., Van Der Steeg, M., & Webbink, D. (2011). Does the timing of tracking affect higher education completion?. *Economics of Education Review*, 30(5), 1009-1021.
28. Van Rooijen, M., Korpershoek, H., Vugteveen, J., Timmermans, A. C., & Opdenakker, M-C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs: Deelrapportage 2: empirische studie naar de cognitieve en niet-cognitieve ontwikkeling van leerlingen rondom de po-vo overgang*. GION onderzoek/onderwijs
29. Warrens, M. J., de Raadt, A., Vugteveen, J., van Rijn, N., Korpershoek, H., Guldemond, H., ... & Opdenakker, M. C. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs: Deelrapportage 4: draaien aan de knoppen. Een simulatiestudie naar de effecten van enkele beleidsparameters op de aansluiting po-vo*. GION onderwijs/onderzoek.
30. Zimmer, R. (2003). A new twist in the educational tracking debate. *Economics of Education Review*, 22(3), 307-315.

Deze publicatie online bekijken? Scan deze QR-code.

Colofon

Dit is een uitgave van Goed geschud B.V.

Tekst: Stella van Esch, Frank Maas, Eva Pitlo, Jacques Poell en Marlies Willemen

Eindredactie: Jacques Poell

Vormgeving: Lisa Vermeeren

Fotografie: Ewouter Blokland

Maart 2022

Heel onderwijzend Nederland heeft het erover: brede brugperiodes. En dat is niet voor niets; verschillende wetenschappelijke onderzoeken laten zien dat het volgen van een brede brugperiode positieve effecten heeft op leerlingen. Maar wat vinden leerlingen, ouders, docenten en rectoren eigenlijk zelf van zo'n brede brugperiode? Welke verhalen en kansen komen hieruit naar voren? Welke teleurstellingen of risico's liggen er op de loer? En minstens zo belangrijk: wat zijn de wensen voor de toekomst?

Deze verhalenbundel start bij de inzichten uit de literatuur, en gaat daarna vooral in op de ervaringen uit de praktijk, die op een levendige en complete wijze in beeld worden gebracht.